

บทที่ 2

การตรวจเอกสาร

การวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาสภาพและปัญหาการดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาศุพรรณบุรี เขต 2 โดยศึกษาแนวคิด ทฤษฎี หลักการ เรื่องการประกันคุณภาพการศึกษา (พฤษี และ สุชาติ, 2545: 3) และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องตามหัวข้อต่อไปนี้

1. การจัดการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พุทธศักราช 2545

1.1 ความหมายของการศึกษา

1.2 มาตรฐานและการประกันคุณภาพการศึกษา ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พุทธศักราช 2545

2. กรอบแนวคิดเกี่ยวกับการประกันคุณภาพการศึกษา

2.1 การประกันคุณภาพการศึกษา

2.2 ความหมายของการประกันคุณภาพการศึกษา

2.3 ความสำคัญของการประกันคุณภาพการศึกษา

2.4 ระบบการประกันคุณภาพการศึกษา

2.5 ปัญหาและความจำเป็นที่ต้องมีการประกันคุณภาพการศึกษา

2.6 วัตถุประสงค์ของการประกันคุณภาพการศึกษา

2.7 แนวคิดหลักในการประกันคุณภาพการศึกษา

2.8 องค์ประกอบหลักของการประกันคุณภาพการศึกษา

3. ความสัมพันธ์ระหว่างการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษากับการประเมินคุณภาพการศึกษาภายนอก

4. กระบวนการที่เกี่ยวข้องกับการประกันคุณภาพการศึกษา

4.1 การกำหนดมาตรฐานคุณภาพการศึกษาของสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2547) มี 3 ด้าน คือ

4.1.1 มาตรฐานด้านผู้เรียน

4.1.2 มาตรฐานด้านผู้บริหาร

4.1.3 มาตรฐานด้านครู

4.2 กระบวนการตรวจสอบและประเมินการดำเนินการจัดการศึกษา

4.2.1 กระบวนการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา

- หลักการสำคัญของการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา
- ขั้นตอนการดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา

4.2.2 กระบวนการประเมินคุณภาพการศึกษาภายนอก

- ขั้นตอนที่ 1 ก่อนการตรวจเยี่ยมสถานศึกษา
- ขั้นตอนที่ 2 ระหว่างการตรวจเยี่ยมสถานศึกษา
- ขั้นตอนที่ 3 หลังการตรวจเยี่ยมสถานศึกษา

5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การจัดการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542
และที่แก้ไขเพิ่มเติม(ฉบับที่ 2) พุทธศักราช 2545

มาตรา 6 การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข

มาตรา 8 การจัดการศึกษาให้ยึดหลักดังนี้

- (1) เป็นการศึกษาตลอดชีวิตสำหรับประชาชน
- (2) ให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา
- (3) การพัฒนาสาระและกระบวนการเรียนรู้ให้เป็นไปอย่างต่อเนื่อง

มาตรา 10 การจัดการศึกษา ต้องจัดให้บุคคลมีสิทธิและโอกาสเสมอกันในการรับการศึกษาขั้นพื้นฐานไม่น้อยกว่าสิบสองปีที่รัฐต้องจัดให้อย่างทั่วถึงและมีคุณภาพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย

การจัดการศึกษาสำหรับบุคคลซึ่งมีความบกพร่องทางร่างกาย จิตใจ สติปัญญา อารมณ์ สังคม การสื่อสารและการเรียนรู้ หรือมีร่างกายพิการ หรือทุพพลภาพหรือบุคคลซึ่งไม่สามารถพึ่งตนเองได้ หรือไม่มีผู้ดูแลหรือด้อยโอกาส ต้องจัดให้บุคคลดังกล่าวมีสิทธิและโอกาสได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นพิเศษ

การศึกษาสำหรับคนพิการในวรรคสอง ให้จัดตั้งแต่แรกเกิดหรือพบความพิการโดยไม่เสียค่าใช้จ่าย และให้บุคคลดังกล่าวมีสิทธิได้รับสิ่งอำนวยความสะดวก สื่อ บริการ และความช่วยเหลืออื่นใดทางการศึกษา ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวง

มาตรา 11 บิดา มารดา หรือผู้ปกครองมีหน้าที่จัดให้บุตรหรือบุคคลซึ่งอยู่ในความดูแลได้รับการศึกษาภาคบังคับตามมาตรา 17 และตามกฎหมายที่เกี่ยวข้องตลอดจนให้ได้รับการศึกษานอกเหนือจากการศึกษาภาคบังคับ ตามความพร้อมของครอบครัว

มาตรา 15 การจัดการศึกษามีสามรูปแบบ คือ การศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย

(1) การศึกษาในระบบ เป็นการศึกษาที่กำหนดจุดมุ่งหมายวิธีการศึกษา หลักสูตร ระยะเวลาของการศึกษา การวัดและประเมินผลซึ่งเป็นเงื่อนไขของการสำเร็จการศึกษาที่แน่นอน

(2) การศึกษานอกระบบ เป็นการศึกษาที่มีความยืดหยุ่นในการกำหนดจุดมุ่งหมาย รูปแบบวิธีการจัดการศึกษา ระยะเวลาของการศึกษา การวัดและประเมินผล ซึ่งเป็นเงื่อนไขสำคัญของการสำเร็จ

การศึกษา โดยเนื้อหาและหลักสูตรจะต้องมีความเหมาะสมสอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของบุคคลแต่ละกลุ่ม

(3) การศึกษาตามอัธยาศัย เป็นการศึกษาที่ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ด้วยตนเองตามความสนใจ ศักยภาพ ความพร้อม และ โอกาส โดยศึกษาจากบุคคล ประสบการณ์ สังคม สภาพแวดล้อม สื่อ หรือ แหล่งความรู้อื่นๆ

มาตรา 16 การศึกษาในระบบมีสองระดับ คือ การศึกษาขั้นพื้นฐาน และการศึกษาระดับอุดมศึกษา

การศึกษาขั้นพื้นฐานประกอบด้วย การศึกษาซึ่งจัดไม่น้อยกว่าสิบสองปีก่อนระดับอุดมศึกษา การแบ่งระดับและประเภทของการศึกษาขั้นพื้นฐาน ให้เป็นไปตามที่กำหนดในกฎกระทรวง การศึกษาระดับอุดมศึกษาแบ่งเป็นสองระดับ คือ ระดับต่ำกว่าปริญญา และระดับปริญญา

มาตรา 22 การจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่าผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มศักยภาพ

ความหมายของการศึกษา

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พุทธศักราช 2545 ได้ให้นิยามคำศัพท์ของคำว่าการศึกษา ไว้ดังนี้ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2545: 2)

การศึกษา หมายความว่า กระบวนการเรียนรู้เพื่อความเจริญงอกงามของบุคคลและสังคม โดยการถ่ายทอดความรู้ การฝึก การอบรม การสืบสานทางวัฒนธรรม การสร้างสรรค์จรรโลงความก้าวหน้าทางวิชาการ การสร้างองค์ความรู้อันเกิดจากการจัดสภาพแวดล้อม สังคมการเรียนรู้และปัจจัยเกื้อหนุนให้บุคคลเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต

มาตรฐานและการประกันคุณภาพการศึกษา ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พุทธศักราช 2545

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พุทธศักราช 2545 ได้กำหนดมาตรฐาน และการประกันคุณภาพการศึกษาไว้ในหมวด 6 สำนักงานคณะ

กรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2545: 28)

มาตรา 47 ให้มีระบบการประกันคุณภาพการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาทุกระดับ ประกอบด้วย ระบบการประกันคุณภาพภายใน และระบบการประกันคุณภาพภายนอก ระบบหลักเกณฑ์ และวิธีการประกันคุณภาพการศึกษา ให้เป็นไปตามที่กำหนดในกฎกระทรวง

มาตรา 48 ให้หน่วยงานต้นสังกัดและสถานศึกษาจัดให้มีระบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา และให้ถือว่าการประกันคุณภาพภายในเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการบริหารการศึกษาที่ต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่อง โดยมีการจัดทำรายงานประจำปีเสนอต่อหน่วยงานต้นสังกัด หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และเปิดเผยต่อสาธารณชนเพื่อนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษา และเพื่อรองรับการประกันคุณภาพภายนอก

มาตรา 49 ให้มีสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา มีฐานะเป็นองค์การมหาชนทำหน้าที่พัฒนาเกณฑ์วิธีการประเมินคุณภาพภายนอก และทำการประเมินผลการจัดการศึกษา เพื่อให้มีการตรวจสอบคุณภาพของสถานศึกษา โดยคำนึงถึงความมุ่งหมายและหลักการ และแนวทางการศึกษาในแต่ละระดับตามที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัตินี้ ให้มีการประเมินคุณภาพภายนอกของสถานศึกษาทุกแห่งอย่างน้อยหนึ่งครั้งในทุกห้าปีนับตั้งแต่การประเมินครั้งสุดท้าย และเสนอผลการประเมินต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและสาธารณชน

มาตรา 50 ให้สถานศึกษาให้ความร่วมมือในการจัดเตรียมเอกสารหลักฐานต่างๆ ที่มีข้อมูลเกี่ยวข้องกับสถานศึกษา ตลอดจนให้บุคลากร คณะกรรมการของสถานศึกษา รวมทั้งผู้ปกครองและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับสถานศึกษาให้ข้อมูลเพิ่มเติมในส่วนที่พิจารณาเห็นว่า เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติการของสถานศึกษา ตามคำร้องขอของสำนักงานรับรองมาตรฐาน และประเมินคุณภาพการศึกษา หรือบุคคลหรือหน่วยงานภายนอกที่สำนักงานดังกล่าวรับรอง ที่ทำการประเมินคุณภาพภายนอกของสถานศึกษานั้น

มาตรา 51 ในกรณีที่ผลการประเมินภายนอกของสถานศึกษาใดไม่ได้ตามมาตรฐานที่กำหนด ให้สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา จัดทำข้อเสนอแนะ การปรับปรุงแก้ไขต่อหน่วยงานต้นสังกัด เพื่อให้สถานศึกษาปรับปรุงแก้ไขภายในระยะเวลาที่กำหนด หากมิได้ดำเนินการดังกล่าว ให้สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษารายงานต่อคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน คณะกรรมการการอาชีวศึกษา หรือคณะกรรมการการอุดมศึกษา เพื่อดำเนินการให้มีการปรับปรุงแก้ไข

กรอบแนวคิดเกี่ยวกับการประกันคุณภาพการศึกษา

การประกันคุณภาพการศึกษา

“คุณภาพของคน” เป็นปัจจัยหลักสู่ความสำเร็จของการพัฒนาประเทศ และ “การศึกษา” เป็นปัจจัยสำคัญของการพัฒนาคนให้มีคุณภาพการจัดการศึกษาที่มีคุณภาพ จึงเป็นเรื่องที่มีความจำเป็นอย่างยิ่ง พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 จึงได้กำหนดให้มี “ระบบการประกันคุณภาพการศึกษา” เพื่อพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาทุกระดับ โดยที่ “ครู” เป็นปัจจัยหลักสู่ความสำเร็จของการจัดการศึกษาที่มีคุณภาพและการประกันคุณภาพการศึกษา ดังนั้นครูจึงต้องมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับความหมายและความสำคัญของการประกันคุณภาพ สามารถวิเคราะห์ระบบและกระบวนการในการประกันคุณภาพการศึกษาได้ สามารถกำหนดมาตรฐานและตัวบ่งชี้คุณภาพการศึกษาได้ และสามารถดำเนินการให้เกิดคุณภาพการศึกษาตามบทบาทหน้าที่ของครูในระบบการประกันคุณภาพภายใน และระบบการประกันคุณภาพภายนอก พร้อมทั้งมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

ความหมายของการประกันคุณภาพการศึกษา

การประกันคุณภาพการศึกษา หมายถึง การดำเนินการเกี่ยวกับการกำหนดมาตรฐานคุณภาพการศึกษาและกระบวนการตรวจสอบ หรือการประเมินว่าเป็นไปตามมาตรฐานคุณภาพการศึกษามากน้อยเพียงไร การประกันคุณภาพการศึกษาเกี่ยวข้องกับการดำเนินการที่สำคัญ 2 เรื่องดังนี้

1. การกำหนดมาตรฐานคุณภาพการศึกษา ซึ่งหลักปฏิบัติทั่วไปจะกำหนดโดยองค์คณะบุคคล ผู้เชี่ยวชาญ หรือ ผู้มีประสบการณ์ ในระบบการศึกษาไทยตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 กำหนดให้กระทรวงการศึกษาศาสนาและวัฒนธรรม เป็นผู้กำหนดมาตรฐานการศึกษา (พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542: มาตรา 31) โดยมีสภาการศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน และคณะกรรมการการอุดมศึกษาเป็นผู้พิจารณาเสนอตามลำดับสายงาน (พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542: มาตรา 34)

2. กระบวนการตรวจสอบและประเมินการดำเนินการจัดการศึกษา ว่า เป็นไปตามมาตรฐานคุณภาพการศึกษามากน้อยเพียงไร พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ได้กำหนดให้หน่วยงานต้นสังกัดและสถานศึกษาจัดให้มีระบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาและให้ถือว่า

การประกันคุณภาพภายในเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการบริหารการศึกษาที่ต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่อง (พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542: มาตรา 48) และให้มีการประเมินคุณภาพภายนอก ของสถานศึกษาทุกแห่งอย่างน้อยหนึ่งครั้งในทุก 5 ปี โดยสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษาเป็นผู้ดำเนินการ (พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542: มาตรา 49) (พฤษี และ สุชาติ, 2545: 1-3)

ความสำคัญของการประกันคุณภาพการศึกษา

โลกในยุคปัจจุบันเป็นยุคโลกาภิวัตน์ที่มีความเจริญก้าวหน้าด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว จึงจำเป็นที่แต่ละประเทศต้องเรียนรู้ที่จะปรับตัวให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอยู่ตลอดเวลาและเตรียมพร้อมที่จะเผชิญกับความท้าทายจากกระแสโลก โดยปัจจัยสำคัญที่จะเผชิญการเปลี่ยนแปลงและความท้าทายเป็นดั่งกล่าว คือ คุณภาพของคน

การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคนให้มีคุณภาพจึงเป็นเรื่องที่มีความจำเป็นอย่างยิ่ง โดยจะต้องเป็นการศึกษาที่มีคุณภาพ เพื่อให้ศักยภาพที่มีอยู่ในตัวคนได้รับการพัฒนาอย่างเต็มที่ทำให้เป็นคนที่มีรู้จักคิดวิเคราะห์ รู้จักแก้ปัญหา มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ รู้จักเรียนรู้ด้วยตนเองสามารถปรับตัวให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว มีจริยธรรม คุณธรรม รู้จักพึ่งตนเอง และสามารถดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างเป็นสุข

การประกันคุณภาพการศึกษา มีความสำคัญ 3 ประการ คือ

1. ทำให้ประชาชนได้รับข้อมูลคุณภาพการศึกษาที่เชื่อถือได้ เกิดความเชื่อมั่นและสามารถตัดสินใจเลือกใช้บริการที่มีคุณภาพมาตรฐาน
2. ป้องกันการจัดการศึกษาที่ไม่มีคุณภาพ ซึ่งจะเป็นการคุ้มครองผู้บริโภคและเกิดความเสมอภาคในโอกาสที่จะได้รับการบริการการศึกษาที่มีคุณภาพอย่างทั่วถึง
3. ทำให้ผู้รับผิดชอบในการจัดการศึกษามุ่งบริหารจัดการศึกษาสู่คุณภาพและมาตรฐานอย่างจริงจัง ซึ่งมีผลให้การศึกษาที่มีพลังที่จะพัฒนาประชากรให้มีคุณภาพอย่างเป็นรูปธรรมและต่อเนื่อง

การประกันคุณภาพการศึกษาจึงเป็นการบริหารจัดการและการดำเนินกิจกรรมตามภารกิจปกติ

ของสถานศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพของผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง ซึ่งจะเป็นการสร้างความมั่นใจให้ผู้รับบริการการศึกษา ทั้งยังเป็นการป้องกันการจัดการศึกษาที่ด้อยคุณภาพและสร้างสรรค์การศึกษาให้เป็นกลไกที่มีพลังในการพัฒนาประชากรให้มีคุณภาพสูงยิ่งขึ้น (พฤษี และ สุชาติ, 2545: 3-6)

ระบบการประกันคุณภาพการศึกษา

ขณะนี้สถานศึกษาต่างๆ ได้รับคำแนะนำในการจัดระบบประกันคุณภาพการศึกษา โดยอาศัยวงจรการพัฒนาของ Deming ซึ่งมี 4 ขั้นตอนการพัฒนาเป็นวงจรต่อเนื่อง เรียกว่า วงจร PDCA (Plan-Do-Check-Act) แต่ละขั้นตอนมีลักษณะงานที่ต้องปฏิบัติ ดังนี้ (อารี, 2527:24-26)

1. การวางแผน (Plan) เป็นการคิดเตรียมการไว้ล่วงหน้า เพื่อจะทำงานให้สำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพ ในการวางแผนจะต้องมีการกำหนดวัตถุประสงค์ เป้าหมาย แนวทางการดำเนินงาน ผู้รับผิดชอบระยะเวลา และทรัพยากรที่ต้องใช้เพื่อทำงานให้บรรลุ
2. การปฏิบัติตามแผน (Do) เป็นการดำเนินงานต่อเนื่องจากการวางแผน โดยมีการมอบหมายผู้รับผิดชอบในการปฏิบัติตามลักษณะงาน ระยะเวลา และภารกิจของแต่ละส่วนงาน โดยมีกรณีศึกษาแนะนำ กำกับ ติดตาม เพื่อให้งานเป็นไปตามที่กำหนด
3. การตรวจสอบประเมินผล (Check) เป็นการประเมินผลการดำเนินงานในห้วงเวลาหนึ่งๆ ว่างานสำเร็จมากน้อยแค่ไหน เค้นด้วยเพียงใด ถ้าเปรียบเทียบระหว่างสิ่งที่คาดหวังเอาไว้กับสิ่งที่ทำได้จริง การประเมินผลในขั้นตอนนี้ ก็เพื่อต้องการทราบสภาพการดำเนินงานจริงว่าเป็นเช่นไรจะต้องปรับปรุงแก้ไขอย่างไร
4. การปรับปรุงงาน (Act) เป็นการนำผลจากการประเมินมาปรับปรุง พัฒนาต่อไป เช่น ถ้าผลการปฏิบัติในห้วงเวลาที่ผ่านมายังไม่เป็นไปตามเป้าหมายที่คาดหวังไว้ก็ต้องปรับเปลี่ยนวิธีดำเนินงานใหม่ให้เหมาะสม หรือถ้าผลการปฏิบัติงานได้ตามเป้าหมายแล้ว ในการดำเนินการต่อไปจะได้ปรับเปลี่ยนให้สูงขึ้นกว่าเดิม เพื่อให้องค์กรได้พัฒนาขึ้นเรื่อยๆ เป็นต้น

การดำเนินงานตามวงจร PDCA จะเป็นกระบวนการที่ต่อเนื่อง เมื่อปฏิบัติขั้นที่ 1 แล้วก็ปฏิบัติต่อไปในขั้นที่ 2, 3 และ 4 ตามลำดับ เมื่อเสร็จขั้นที่ 4 ก็กลับมาเริ่มต้นขั้นที่ 1 ในรอบต่อไปวนเวียนอยู่เช่นนี้

ระบบประกันคุณภาพ โดยดำเนินการเป็นวัฏจักรตามขั้นตอนดังกล่าวแล้ว คุณาจะเป็นเรื่องที่ดีมีประโยชน์ เพราะแนวทางดังกล่าวเป็นเรื่องไม่ยุ่งยากซับซ้อน สอดคล้องตามแนวทางการบริหารปกติที่มุ่งจะแสวงหาสิ่งที่ดีกว่าให้เกิดขึ้นในสถานศึกษา มีขั้นตอนการทำงานให้ประสบผลสำเร็จ โดยอาศัยกระบวนการวางแผน การปฏิบัติตามแผน การตรวจสอบประเมินผล และการปรับปรุงพัฒนาอยู่อย่างต่อเนื่อง แต่ในการนำไปปฏิบัติจริงในสถานศึกษายังไม่ค่อยแน่ใจว่าจะเกิดผลดีเท่าที่ควรจะเป็น

ปัญหาอยู่ที่ความเข้าใจระบบการประกันคุณภาพ เพื่อจะได้นำไปใช้อย่างถูกต้องในหมู่ผู้ปฏิบัติ โดยเฉพาะที่คาดหวังว่าจะให้ทำกันทุกคน และทำกันต่อเนื่องทุกวัน

จึงน่าจะทำความเข้าใจว่า การปฏิบัติแต่ละขั้นตอนตามระบบการประกันคุณภาพของผู้เกี่ยวข้องในสถานศึกษาแต่ละส่วนนั้นเป็นเช่นไร จะช่วยสนับสนุนให้เกิดผลสำเร็จต่อการประกันคุณภาพการศึกษาโดยรวมได้อย่างไร

ปัญหา และความจำเป็นที่ต้องมีการประกันคุณภาพการศึกษา

การประกันคุณภาพการศึกษา เป็นที่สนใจของคนที่เกี่ยวข้องในวงการศึกษามากมาย โดยเฉพาะหลังจากได้มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 ซึ่งมีการกล่าวถึงระบบการประกันคุณภาพภายใน และการประเมินคุณภาพภายนอก รวมทั้งการดำเนินการของสถานศึกษา เพื่อให้ถูกต้องตามที่บัญญัติไว้ในหมวดที่ 6 ของพระราชบัญญัติฉบับนี้ ยิ่งเมื่อได้มีพระราชกฤษฎีกาจัดตั้งสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา ยิ่งขยายวงกว้างขวางยิ่งขึ้นทั้งสถานศึกษา และหน่วยงานที่ควบคุมกำกับสถานศึกษาเห็นความสำคัญ และพยายามผลักดันให้เกิดการปฏิบัติในเรื่องของการประกันคุณภาพกันอย่างเป็นรูปธรรมเพิ่มมากขึ้น

ปัญหาเกี่ยวกับการประกันคุณภาพการศึกษา อาจแยกกล่าวเป็นหมวดหมู่ตามขั้นตอนเกี่ยวกับการประกันคุณภาพ ได้เป็น 3 กลุ่ม คือ (อารี, 2547:26-28)

กลุ่มที่ 1 ปัญหาที่เกี่ยวข้องกับความเข้าใจเรื่องการประกันคุณภาพการศึกษา

กลุ่มที่ 2 ปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติเรื่องการประกันคุณภาพการศึกษา

กลุ่มที่ 3 ปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการใช้ผลจากการประเมิน และตรวจสอบ

กรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ (2540: 2-3) ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับปัญหา และความจำเป็นที่ต้องมีการประกันคุณภาพการศึกษา ไว้ดังนี้

1. ผู้จบการศึกษา ยังไม่มีคุณภาพในระดับที่สังคมพอใจ
2. ผู้มีส่วนได้เสียกับการจัดการศึกษา ยังไม่สามารถเข้าไปตรวจสอบการจัดการศึกษาได้อย่างสะดวก และทั่วถึง
3. โรงเรียนต่างๆ นำหลักสูตรไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนได้ไม่เท่าเทียมกันตามมาตรฐานกลาง
4. ขาดมาตรการที่จะกำกับให้โรงเรียนดำเนินการพัฒนาคุณภาพการจัดการเรียนการสอนตามแนวทางการใช้หลักสูตรให้ได้ผลสำเร็จอย่างจริงจัง
5. ขาดแรงจูงใจ และการเสริมแรง เพื่อยกย่องให้เกียรติ ให้รางวัลแก่บุคลากรในโรงเรียนที่มีผลการปฏิบัติงานสอดคล้องกับเกณฑ์มาตรฐาน
6. ความสามารถของนักเรียนไทยยังไม่อาจเทียบกับมาตรฐานการเรียนรู้ของนักเรียนชาติอื่นๆ ได้

ปัญหา และอุปสรรคในหน่วยงานต่างๆ ของกระทรวงศึกษาธิการในสังกัดมีปัญหา และอุปสรรคที่สำคัญในการพัฒนาระบบ และดำเนินการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา ดังนี้ สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (2546: 19-20)

1. งบประมาณในการส่งเสริมให้สถานศึกษาในสังกัดพัฒนาระบบ และดำเนินการพัฒนาคุณภาพภายในมีจำกัด
2. ความเข้าใจ และความร่วมมือของบุคลากรต่อการพัฒนาระบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา ยังเข้าใจไม่ตรงกัน และยังไม่ให้ความร่วมมืออย่างเพียงพอ
3. การฝึกอบรมครู ผู้บริหาร และบุคลากรทางการศึกษา เพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจสามารถมีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาระบบคุณภาพภายใน และเตรียมรับการประกันคุณภาพภายนอกยังไม่

ครอบคลุม และกว้างขวางเพียงพอ

4. กระบวนการมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง ชุมชน และนักเรียนยังไม่ได้รับการส่งเสริมอย่างเป็นรูปธรรมเพียงพอ

5. การสร้างเครือข่ายสถานศึกษาขนาดเล็ก หรือสถานศึกษาที่อยู่ทางไกล เพื่อให้สามารถเตรียมความพร้อมร่วมกัน ใช้ทรัพยากรร่วมกัน ยังไม่ได้รับการสนับสนุนส่งเสริมอย่างเพียงพอ

6. การประสานงานของหน่วยงานต่างๆ ของกระทรวงศึกษาธิการ ยังไม่เชื่อมโยงเพียงพอ เป็นการประสานงานเพียงเป็นพิธีเท่านั้น ดังจะเห็นได้จากระบบหลักเกณฑ์ วิธีการประกันคุณภาพ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การกำหนดมาตรฐาน และตั้งบ่งชี้ของแต่ละหน่วยงาน มีปัญหาในด้านเอกภาพ และเอกลักษณ์ที่จะต้องมีการปรับให้เชื่อมโยง และสอดคล้องกันมากยิ่งขึ้น

7. การศรัทธา และการขยายผลระบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา ยังมีประสิทธิภาพไม่เด่นชัด

8. การประกันคุณภาพภายในของการศึกษาขั้นพื้นฐานที่กระทรวงศึกษาธิการกำลังดำเนินการอยู่ให้ความสำคัญ และสนับสนุนเฉพาะสถานศึกษาในสังกัด ยังมีได้ครอบคลุม หรือเชื่อมโยงกับสถานศึกษาในสังกัดอื่นเช่น กรุงเทพมหานคร และสำนักงานการบริหารการศึกษาท้องถิ่นเท่าที่ควร

9. การนำผลการประกันคุณภาพภายในไปใช้ และการเผยแพร่ผลเปิดเผยต่อสาธารณชน ยังกระทำจำกัด และไม่เห็นผลเป็นรูปธรรม

ดังนั้น การประกันคุณภาพการศึกษา ถือเป็นมาตรการที่จะนำเอากระบวนการยกมาตรฐานของสถานศึกษา ที่ยังไม่ได้มาตรฐานผลักดันให้เป็นมาตรฐานการศึกษา

วัตถุประสงค์ของการประกันคุณภาพการศึกษา

หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ (2541: 2) ได้ระบุถึงวัตถุประสงค์ของการประกันคุณภาพการศึกษา ดังนี้

1. เพื่อให้โรงเรียนจัดการศึกษาอย่างมีคุณภาพตามเกณฑ์มาตรฐานกลาง

- 1.1 สร้างความเชื่อมั่นว่าโรงเรียนสามารถจัดการศึกษาได้ตามเกณฑ์มาตรฐาน
 - 1.2 ผู้จบการศึกษามีคุณสมบัติตามความคาดหวังของหลักสูตร
 - 1.3 โรงเรียนมีกระบวนการบริหาร และการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพ
2. เพื่อส่งเสริมคุณภาพการศึกษาของแต่ละโรงเรียนไปสู่มาตรฐาน
 3. เพื่อกระจายอำนาจให้ท้องถิ่นได้มีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของโรงเรียน

แนวคิดหลักในการประกันคุณภาพการศึกษา

หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ (2541: 2) ได้เสนอแนวคิดหลักในการประกันคุณภาพการศึกษาไว้ว่า การประกันคุณภาพการศึกษาเป็นกระบวนการทางการศึกษาที่ช่วยสร้างความพึงพอใจ และความเชื่อมั่นให้กับผู้ปกครอง ประชาชน และสังคมว่า นักเรียนที่จบการศึกษาจะมีคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษา และเป็นที่ยอมรับของสังคมโดยมีแนวความคิดหลักดังนี้

1. การยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลางของการศึกษา (Child-Centered Development) เป็นแนวคิดที่มุ่งให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางของการเรียนรู้ทั้งปวง และยึดประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นกับผู้เรียนเป็นสิ่งสำคัญ โดยมีความเชื่อว่า มนุษย์มีศักยภาพที่จะเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ตลอดชีวิตในการจัดการศึกษาจึงต้องช่วยกระตุ้นเอื้ออำนวยความสะดวก และส่งเสริมให้ผู้เรียนแต่ละคนได้พัฒนาจนเต็มศักยภาพและมีคุณภาพได้มาตรฐานเพื่อเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมสามารถดำรงตนในสังคมได้อย่างมีความสุข และร่วมมือพัฒนาอย่างสร้างสรรค์

2. การให้โรงเรียนเป็นฐานในการบริหารจัดการ (School-Based Management: SBM) เป็นแนวความคิดที่มุ่งให้โรงเรียนมีอำนาจในการตัดสินใจบริหารจัดการศึกษาได้ด้วยตนเอง ซึ่งมีความเชื่อว่า โรงเรียนเป็นศูนย์กลางของการผลิต (Profit Center) ที่สามารถสร้างผลผลิต คือ ผู้เรียนให้มีคุณภาพได้ การใช้โรงเรียนเป็นฐานในการบริหารจัดการจึงเป็นการช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการของโรงเรียน ที่จะทำให้เกิดการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เพิ่มความรับผิดชอบที่สามารถตรวจสอบได้ และเป็นการเสริมสร้างพลัง (Empowerment) ให้โรงเรียน ประชาชน และชุมชน ร่วมมือกันจัดการศึกษาให้มีคุณภาพได้มาตรฐาน

3. การมีส่วนร่วม และการร่วมคิดร่วมทำ (Participation and Collaboration) เป็นแนวคิดที่มุ่งให้การศึกษาเป็นแหล่งของสาธารณชนที่ทุกคน ทุกส่วนของสังคมต้องเข้ามามีส่วนร่วมรับผิดชอบในการดำเนินการ เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดกับบุคคลทุกคน และกับสังคมโดยรวม การศึกษาจึงเป็นเรื่องของทุกคน (all for education) โดยแนวความคิดนี้เชื่อว่าการให้ทุกคนทุกส่วนของสังคมมีส่วนร่วมคิด และร่วมดำเนินการในการจัดการศึกษา ตลอดจนการมีส่วนร่วมในกระบวนการประเมินการประกันคุณภาพการศึกษาจะทำให้เกิดความรู้สึกความเป็นเจ้าของให้การสนับสนุน และร่วมรับผิดชอบต่อการจัดการศึกษามากขึ้น ซึ่งจะก่อให้เกิดความมุ่งมั่น ร่วมกันพัฒนาการศึกษาให้มีคุณภาพเป็นที่ยอมรับของสังคมได้

4. การกระจายอำนาจทางการศึกษา (Decentralization of Education) เป็นแนวความคิดที่มุ่งคืนอำนาจการจัดการศึกษาให้กับผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียกับการศึกษา (Stakeholders) ซึ่งเป็นผู้ที่อยู่ใกล้ชิดกับผู้เรียนมากที่สุด ได้แก่ โรงเรียน ผู้ปกครอง และชุมชน แนวความคิดนี้เชื่อว่าการกระจายอำนาจทางการศึกษาให้กับผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียกับการศึกษามากขึ้นนี้ จะทำให้เขาเกิดความตระหนักในคุณประโยชน์ของการศึกษา และผลกระทบที่จะเกิดขึ้นจึงก่อให้เกิดความร่วมมือในการจัดการศึกษาให้ตอบสนองความต้องการของเขา และมุ่งมั่นพัฒนาการศึกษาให้มีคุณภาพเป็นที่ยอมรับศรัทธาของผู้ปกครอง และชุมชนในที่สุด

5. การแสดงความรับผิดชอบต่อตรวจสอบได้ (Accountability) เป็นแนวความคิดที่ทำให้โรงเรียนต้องมีความรับผิดชอบต่อภาระหน้าที่ในการจัดการศึกษา (Authorities) ต่อผู้เรียน ผู้ปกครอง มาตรฐานการศึกษา หรือผลลัพธ์อันเกิดจากการตัดสินใจของโรงเรียนเอง ซึ่งสามารถให้ผู้ปกครอง ประชาชน และสังคมตรวจสอบได้ เพื่อเป็นหลักประกันสร้างความเชื่อมั่นให้กับผู้ปกครอง ประชาชน และสังคมได้อย่างแท้จริง

องค์ประกอบหลักของการประกันคุณภาพการศึกษา

การประกันคุณภาพการศึกษา ประกอบด้วยกระบวนการพัฒนาที่สำคัญ 3 ส่วน ซึ่งมีความสัมพันธ์ต่อเนื่องกัน คือ การควบคุมคุณภาพการศึกษา การตรวจสอบ ทบทวน และปรับปรุงคุณภาพการศึกษา และการประเมินเพื่อรับรองคุณภาพการศึกษา ซึ่งมีสาระสำคัญ ดังนี้ (ณัฐพล, 2545: 15-17)

1. การควบคุมคุณภาพการศึกษา หมายถึง กระบวนการพัฒนา หรือแนวดำเนินงาน เพื่อเข้าสู่คุณภาพการศึกษาตามมาตรฐานการศึกษา ประกอบด้วยการดำเนินงาน 2 ขั้นตอน คือ

1.1 การกำหนดมาตรฐานการศึกษา เป็นการดำเนินงาน เพื่อให้ได้มาตรฐานการศึกษาทั้งด้าน ผลผลิต กระบวนการ และปัจจัย ซึ่งจะใช้เป็นกรอบแนวทางในการพัฒนาการศึกษาให้มีคุณภาพ และ การประกันคุณภาพการศึกษา

1.2 การพัฒนาเข้าสู่มาตรฐานการศึกษา เป็นการดำเนินงาน เพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้ ได้ตามมาตรฐานที่กำหนดไว้

2. การตรวจสอบ ทบทวน และปรับปรุงคุณภาพการศึกษา หมายถึง กระบวนการพัฒนาหรือ แนวดำเนินงาน เพื่อให้ได้สารสนเทศในการปรับปรุงคุณภาพการศึกษาตามมาตรฐานการศึกษาที่ กำหนดไว้ ประกอบด้วย 3 ขั้นตอน ดังนี้

2.1 การตรวจสอบคุณภาพภายในของสถานศึกษา เป็นการดำเนินงานเพื่อประเมินความ ก้าวหน้าของการจัดการศึกษา โดยให้สถานศึกษาประเมินตนเอง หรือการประเมินคุณภาพภายใน สถานศึกษา เพื่อทราบผลการดำเนินงาน ทราบจุดอ่อน จุดแข็งของโรงเรียน แล้วจัดทำรายงานการ ประเมินตนเอง (Self-Study Report: SSR) เสนอต่อหน่วยงานต้นสังกัด และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และสาธารณชนเป็นรายงานประจำปี

2.2 การตรวจสอบคุณภาพภายในสถานศึกษาโดยหน่วยงานต้นสังกัด เป็นการดำเนินงาน ของหน่วยงานต้นสังกัด ซึ่งอาจแต่งตั้งหรือมอบหมายให้หน่วยงานในระดับพื้นที่เป็นตัวแทนต้นสังกัด ในการตรวจสอบและประเมินคุณภาพการศึกษา เป็นการยืนยันผลการประเมินตนเองของโรงเรียนตาม เอกสารรายงานการประเมินตนเอง และให้ข้อเสนอแนะกับสถานศึกษาเพื่อให้การจัดการศึกษามี คุณภาพได้มาตรฐานตามที่สถานศึกษากำหนด แล้วจัดทำรายงานคุณภาพเสนอต่อหน่วยงานต้นสังกัด หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และสาธารณชน

2.3 การกำหนดแนวทางการปรับปรุงและพัฒนาคุณภาพการศึกษา เป็นการดำเนินงานของ สถานศึกษาเมื่อทราบผลการตรวจสอบและประเมินตนเองทั้ง 2 ระดับ นำสารสนเทศที่ได้จากการ ประเมินมาประกอบการพิจารณาตัดสินใจ วางแผนพัฒนาสถานศึกษาให้มีคุณภาพตามที่สถานศึกษา ได้กำหนดมาตรฐานการศึกษาไว้

3. การประเมินเพื่อรับรองคุณภาพการศึกษา เป็นการดำเนินงานของหน่วยงานภายนอก คือ

สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (สมศ.) หรือหน่วยงานภายนอกที่สำนักงานดังกล่าวรับรอง สำหรับสถานศึกษาที่ผ่านการประเมินจะได้ใบรับรองมาตรฐานการศึกษาหรือคุณภาพการศึกษาจากหน่วยงานที่ให้การรับรอง และให้สถานศึกษาต้องรักษาระดับคุณภาพให้เป็นไปตามมาตรฐานการศึกษาตลอดระยะเวลาที่รับรอง และในขณะเดียวกันก็ต้องดำเนินการพัฒนาอย่างต่อเนื่องเป็นระบบครบวงจร

ความสัมพันธ์ระหว่างการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษากับการประเมินคุณภาพการศึกษาภายนอก

ระบบการประกันคุณภาพการศึกษาภายในกับการประเมินคุณภาพการศึกษาภายนอกมีความแตกต่างและความสัมพันธ์เชื่อมโยงกัน การประกันคุณภาพการศึกษาภายในเป็นกระบวนการที่สถานศึกษาและหน่วยงานต้นสังกัดจะต้องดำเนินการให้เป็นส่วนหนึ่งของการบริหาร โดยบุคลากรทุกคนในสถานศึกษา เพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาเข้าสู่มาตรฐานการศึกษาแล้วจัดทำรายงานประจำปีเสนอผู้เกี่ยวข้อง ส่วนการประเมินคุณภาพการศึกษาภายนอกเป็นงานที่ต่อเนื่องและสัมพันธ์กับการประกันคุณภาพการศึกษาภายใน เป็นการตรวจสอบผลการประเมินตนเองของสถานศึกษาตามมาตรฐานการศึกษาโดยหน่วยงานภายนอกเพื่อให้ข้อเสนอแนะในการปรับปรุงคุณภาพอย่างต่อเนื่อง การประกันคุณภาพการศึกษาภายในกับการประเมินคุณภาพการศึกษาภายนอกจึงสัมพันธ์เชื่อมโยงกันด้วยมาตรฐานการศึกษาโดยคำนึงถึงหลักการสำคัญ คือ เอกภาพเชิงนโยบาย ความหลากหลายในทางปฏิบัติและมุ่งส่งเสริมการพัฒนาคุณภาพการศึกษามากกว่าการควบคุมหรือการให้โทษ

กระบวนการที่เกี่ยวข้องกับการประกันคุณภาพการศึกษา

การกำหนดมาตรฐานคุณภาพการศึกษา

ในช่วงเริ่มต้นก่อนมีกระทรวงการศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ได้จัดทำมาตรฐานการศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานและคณะกรรมการได้อนุมัติเมื่อวันที่ 4 มกราคม 2543 และเมื่อวันที่ 25 มกราคม 2543 ประกอบด้วย มาตรฐานการศึกษา 27 มาตรฐาน 91 ตัวบ่งชี้ จำแนกเป็น 3 ด้านคือ

1. มาตรฐานการศึกษาด้านผู้เรียน มี 12 มาตรฐาน 38 ตัวบ่งชี้ เน้นการพัฒนาด้านร่างกาย จิตใจ สติปัญญา อารมณ์และสังคม โดยมุ่งให้ผู้เรียนเป็นคนดีมีความสามารถตามศักยภาพและมีความสุข

2. มาตรฐานการศึกษาด้านกระบวนการ มี 6 มาตรฐาน 29 ตัวบ่งชี้ เน้นในด้านกระบวนการบริหารจัดการและกระบวนการจัดการเรียนการสอน

3. มาตรฐานการศึกษาด้านปัจจัย มี 9 มาตรฐาน 24 ตัวบ่งชี้ เน้นการกำหนดคุณลักษณะหรือสภาพความพร้อมของผู้บริหาร ครู หลักสูตร อาคารสถานที่และชุมชน มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

มาตรฐานด้านผู้เรียน

มาตรฐานที่ 1 ผู้เรียนมีคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์

มาตรฐานที่ 2 เป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชน สังคมและปฏิบัติตามระบอบประชาธิปไตย

มาตรฐานที่ 3 มีจิตสำนึกเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม อนุรักษ์และพัฒนาสิ่งแวดล้อม

มาตรฐานที่ 4 มีความสามารถในการคิดวิเคราะห์ คิดสังเคราะห์ มีวิจารณญาณ มีความคิดสร้างสรรค์ คิดไตร่ตรอง และมีวิสัยทัศน์

มาตรฐานที่ 5 ผู้เรียนมีความรู้และทักษะที่จำเป็นตามหลักสูตร

มาตรฐานที่ 6 ผู้เรียนมีทักษะในการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง รักการเรียนรู้ และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง

มาตรฐานที่ 7 เห็นคุณค่าและภูมิใจในภูมิปัญญาไทย ศิลปะและวัฒนธรรมที่งดงามของไทย

มาตรฐานที่ 8 รู้จักตนเอง พึ่งตนเองได้ มีบุคลิกภาพที่ดี

มาตรฐานที่ 9 มีทักษะในการทำงาน รักการทำงาน สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ดี และมีเจตคติที่ดีต่ออาชีพสุจริต

มาตรฐานที่ 10 มีสุนทรีย์ สุขภาพกายและสุขภาพจิตที่ดี

มาตรฐานที่ 11 ปลอดจากสิ่งเสพติดให้โทษและสิ่งมอมเมา

มาตรฐานที่ 12 มีสุนทรียภาพและลักษณะนิสัยด้านศิลปะ ดนตรี กีฬา

มาตรฐานด้านกระบวนการ

มาตรฐานที่ 13 สถานศึกษามีการจัดองค์กร/โครงสร้างและการบริหารงาน อย่างเป็นระบบครบวงจร ให้บรรลุเป้าหมายการศึกษา

มาตรฐานที่ 14 สถานศึกษาส่งเสริมความสัมพันธ์ และความร่วมมือกับชุมชนในโครงการพัฒนาการศึกษา

มาตรฐานที่ 15 มีการจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ ส่งเสริมสุขภาพอนามัย และความปลอดภัยของผู้เรียน

มาตรฐานที่ 16 ส่งเสริมและพัฒนาบุคลากร/ครู ตามความจำเป็น และเหมาะสมอย่างสม่ำเสมอ

มาตรฐานที่ 17 มีการจัดการเรียนการสอนสอดคล้องกับหลักสูตร ความต้องการของผู้เรียน และท้องถิ่น

มาตรฐานที่ 18 จัดกิจกรรมและการเรียนการสอนโดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

มาตรฐานด้านปัจจัย

มาตรฐานที่ 19 ผู้เรียนมีคุณธรรม จริยธรรม เป็นแบบอย่างที่ดี

มาตรฐานที่ 20 ผู้บริหารมีภาวะผู้นำ และมีความสามารถในการบริหารจัดการ

มาตรฐานที่ 21 ครูมีวิญญูณความเป็นครู มีคุณธรรม จริยธรรม

มาตรฐานที่ 22 ครูมีความสามารถในการจัดการเรียนการสอนอย่างมีประสิทธิภาพ และเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

มาตรฐานที่ 23 ครูมีความสามารถในการแสวงหาความรู้ คิดวิเคราะห์ และสร้างองค์ความรู้เพื่อพัฒนาการเรียนการสอน

มาตรฐานที่ 24 ครูมีวุฒิ/ความรู้ ความสามารถตรงกับงานที่รับผิดชอบ และมีครูเพียงพอ

มาตรฐานที่ 25 มีหลักสูตรที่เหมาะสมกับผู้เรียนและท้องถิ่น มีสื่อการเรียนการสอนที่เอื้อต่อการเรียนรู้

มาตรฐานที่ 26 สถานศึกษามีอาคารสถานที่ และสิ่งอำนวยความสะดวกตามเกณฑ์

มาตรฐานที่ 27 ชุมชน/ผู้ปกครองมีศักยภาพในการสนับสนุนการจัด และพัฒนาการศึกษา

ในช่วง 5 ปีแรก หรือรอบแรกของการประเมินคุณภาพการศึกษา สำนักงานรับรองมาตรฐาน และประเมินคุณภาพการศึกษา ได้กำหนดให้มีการประเมินมาตรฐานการศึกษา จำนวน 14 มาตรฐาน 53 ตัวบ่งชี้ ประกอบด้วย มาตรฐานด้านผู้เรียน 7 มาตรฐาน 22 ตัวบ่งชี้ มาตรฐานด้านกระบวนการ 3 มาตรฐาน 21 ตัวบ่งชี้ มาตรฐานด้านปัจจัย 4 มาตรฐาน 10 ตัวบ่งชี้ มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

มาตรฐานด้านผู้เรียน 7 มาตรฐาน (มาตรฐานที่ 1, 4, 5, 6, 9, 10, และ 12)

มาตรฐานด้านกระบวนการ 3 มาตรฐาน (มาตรฐานที่ 13, 14, และ 18)

มาตรฐานด้านปัจจัย 4 มาตรฐาน (มาตรฐานที่ 20, 22, 24, และ 25)

และในรอบแรกของการประเมินคุณภาพการศึกษา (สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน) 2547: 2-42) ได้กำหนดให้มีการประเมินแบ่งเป็น 3 ด้าน 14 มาตรฐาน 68 ตัวบ่งชี้ ดังนี้

1. มาตรฐานด้านผู้เรียน 7 มาตรฐาน 30 ตัวบ่งชี้
2. มาตรฐานด้านผู้บริหาร 5 มาตรฐาน 22 ตัวบ่งชี้
3. มาตรฐานด้านครู 2 มาตรฐาน 16 ตัวบ่งชี้

มาตรฐานด้านผู้เรียน

มาตรฐานที่ 1 ผู้เรียนมีคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์

มี 4 ตัวบ่งชี้ คือ

1. ผู้เรียนมีวินัย มีความรับผิดชอบ
2. ผู้เรียนมีความประหยัด และใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า
3. ผู้เรียนมีความเมตตา กรุณา โอบอ้อมอารี เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และไม่เห็นแก่ตัว
4. ผู้เรียนมีความซื่อสัตย์สุจริต

มาตรฐานที่ 4 ผู้เรียนมีความสามารถในการคิดวิเคราะห์ คิดสังเคราะห์ มีวิจารณญาณ มีความคิดสร้างสรรค์ คิดไตร่ตรอง และมีวิสัยทัศน์

มี 4 ตัวบ่งชี้ คือ

1. ผู้เรียนมีทักษะการคิดวิเคราะห์
2. ผู้เรียนมีทักษะการคิดสังเคราะห์
3. ผู้เรียนมีทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ และคิดไตร่ตรอง
4. ผู้เรียนมีทักษะการคิดสร้างสรรค์ และจินตนาการ

มาตรฐานที่ 5 ผู้เรียนมีความรู้ และทักษะที่จำเป็นตามหลักสูตร

มี 8 ตัวบ่งชี้ คือ

คะแนนเฉลี่ยผลการทดสอบรวบยอดระดับชาติในระดับดี (ถ้าไม่มีผลระดับชาติให้ใช้ผลการเรียนระดับเขตพื้นที่ หรือระดับสถานศึกษาตามลำดับ) ใน 8 กลุ่มสาระ ในระดับชั้น ป.3 ป.6 ม.3 และ ม.6

1. กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย
2. กลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์
3. กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์
4. กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม
5. กลุ่มสาระการเรียนรู้สุขศึกษาและพลศึกษา
6. กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ
7. กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี
8. กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาต่างประเทศ

มาตรฐานที่ 6 ผู้เรียนมีทักษะในการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง รักการเรียนรู้ และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง

มี 3 ตัวบ่งชี้

1. ผู้เรียนมีความกระตือรือร้น สนใจใฝ่รู้ และเรียนจากแหล่งต่างๆ ได้อย่างมีเหตุผล
2. ผู้เรียนรักการอ่าน สามารถค้นคว้าหาความรู้จากห้องสมุด และสิ่งต่างๆ ทั้งใน และนอกสถานศึกษาได้อย่างต่อเนื่อง
3. ผู้เรียนพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง

มาตรฐานที่ 9 ผู้เรียนมีทักษะในการทำงาน รักการทำงาน สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ และมีเจตคติที่ดีต่ออาชีพสุจริต

มี 3 ตัวบ่งชี้ คือ

1. ผู้เรียนสามารถทำงานตามลำดับขั้นตอน และผลงานมีประสิทธิภาพ
2. ผู้เรียนสามารถทำงานเป็นทีมได้
3. ผู้เรียนที่รักการทำงาน และมีเจตคติที่ดีต่ออาชีพสุจริต

มาตรฐานที่ 10 ผู้เรียนมีสุขนิสัย สุขภาพกาย และสุขภาพจิตที่ดี

มี 5 ตัวบ่งชี้ คือ

1. ผู้เรียนมีน้ำหนัก ส่วนสูง ตามเกณฑ์มาตรฐานของกรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข
2. ผู้เรียนมีสมรรถภาพทางกายตามเกณฑ์มาตรฐานของกรมพลศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ
3. ผู้เรียนร่าเริงแจ่มใส มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีต่อเพื่อน ครู และผู้อื่น
4. ผู้เรียนรู้จักดูแลสุขภาพ สุขนิสัย และป้องกันตัวเอง ไม่ให้เกิดอุบัติเหตุ
5. ผู้เรียนมีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับโทษของสิ่งเสพติด และสิ่งมอมเมา ไม่เสพสิ่งเสพติด และปลอดจากสิ่งมอมเมา

มาตรฐานที่ 12 ผู้เรียนมีสุนทรียภาพ และลักษณะนิสัยด้านศิลปะ ดนตรี และกีฬา

มี 3 ตัวบ่งชี้ คือ

1. ผู้เรียนมีความชื่นชม และชอบกิจกรรมด้านศิลปะ
2. ผู้เรียนมีความชื่นชม และชอบกิจกรรมด้านดนตรี/นาฏศิลป์
3. ผู้เรียนมีความชื่นชม และชอบกิจกรรมด้านกีฬา/นันทนาการ

มาตรฐานด้านผู้บริหาร

มาตรฐานที่ 13 สถานศึกษามีการจัดองค์กร โครงสร้าง และการบริหารงานอย่างเป็นระบบ ครบวงจรให้บรรลุเป้าหมายการศึกษา

มี 4 ตัวบ่งชี้ คือ

1. สถานศึกษามีการจัดองค์กร โครงสร้างการบริหาร และระบบการบริหารงานอย่างเป็นระบบ
2. สถานศึกษามีการบริหารเชิงกลยุทธ์
3. สถานศึกษามีการบริหาร โดยหลักการมีส่วนร่วม
4. สถานศึกษามีการตรวจสอบ และถ่วงดุล

มาตรฐานที่ 14 สถานศึกษาส่งเสริมความสัมพันธ์ และความร่วมมือกับชุมชนในการ พัฒนาการศึกษ

มี 2 ตัวบ่งชี้ คือ

1. สถานศึกษามีระบบ และกลไกในการส่งเสริมความสัมพันธ์ และความร่วมมือกับชุมชน ในการพัฒนาการศึกษา

2. สถานศึกษามีกิจกรรมที่ส่งเสริมความสัมพันธ์ และความร่วมมือกับชุมชนในการพัฒนาการศึกษา

มาตรฐานที่ 18 สถานศึกษามีการจัดกิจกรรม และการเรียนการสอน โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

มี 8 ตัวบ่งชี้ คือ

1. สถานศึกษามีการจัดกิจกรรมการบริหาร กิจกรรมการเรียนการสอน และกิจกรรมเสริมหลักสูตรหลากหลายเหมาะสมกับธรรมชาติ และสนองต่อความต้องการของผู้เรียน
2. สถานศึกษามีการจัดกิจกรรมการบริหาร กิจกรรมการเรียนการสอน และกิจกรรมเสริมหลักสูตรที่กระตุ้นให้ผู้เรียนรู้จักศึกษาหาความรู้ แสวงหาคำตอบ และสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง
3. สถานศึกษามีการจัดกิจกรรมการบริหาร กิจกรรมการเรียนการสอน และกิจกรรมเสริมหลักสูตรที่กระตุ้นให้ผู้เรียนรู้จักคิดวิเคราะห์ คิดสังเคราะห์ คิดสร้างสรรค์ คิดแก้ปัญหา และตัดสินใจ
4. สถานศึกษามีการจัดกิจกรรมการบริหาร กิจกรรมการเรียนการสอน และกิจกรรมเสริมหลักสูตรที่บูรณาการเชื่อมโยงสาระความรู้ และทักษะด้านต่างๆ แนวคิดของสิ่งที่เรียนรู้ในห้องเรียน กับความจริงของชีวิต รวมทั้งปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมที่ต้องปฏิบัติในสังคมร่วมกับผู้อื่น
5. สถานศึกษามีการจัดกิจกรรมการบริหาร กิจกรรมการเรียนการสอน และกิจกรรมเสริมหลักสูตรที่ส่งเสริมความเป็นประชาธิปไตย การทำงานร่วมกับผู้อื่น และความรับผิดชอบต่อส่วนรวม
6. สถานศึกษามีการจัดกิจกรรมการบริหาร กิจกรรมการเรียนการสอน และกิจกรรมเสริมหลักสูตรให้ผู้เรียนได้รับการพัฒนาอย่างครบถ้วน ทั้งด้านศิลปะ ดนตรี และกีฬา
7. สถานศึกษามีการประเมินพัฒนาการของผู้เรียนด้วยวิธีการที่หลากหลาย และต่อเนื่อง
8. สถานศึกษามีการจัดกิจกรรมการบริหาร กิจกรรมการเรียนการสอน และกิจกรรมเสริมหลักสูตรให้ผู้เรียนมีความกระตือรือร้นในการเรียน และรักสถานศึกษา

มาตรฐานที่ 20 ผู้บริหารมีภาวะผู้นำ และมีความสามารถในการบริหารจัดการ

มี 6 ตัวบ่งชี้ คือ

1. ผู้บริหารมีความคิดริเริ่ม และมีวิสัยทัศน์
2. ผู้บริหารมีความรู้ความสามารถในการบริหาร
3. ผู้บริหารมีความสามารถเป็นผู้นำทางวิชาการ
4. ผู้บริหารมีความมุ่งมั่น อุทิศตนในการทำงาน และเป็นแบบอย่างที่ดี
5. ผู้บริหารมีความเป็นประชาธิปไตย

6. สถานศึกษามีการบริหารที่มีประสิทธิผล และผู้เกี่ยวข้องพึงพอใจในการบริหาร

มาตรฐานที่ 25 สถานศึกษามีหลักสูตรที่เหมาะสมกับผู้เรียน และท้องถิ่น มีสื่อการเรียนการสอนที่เอื้อต่อการเรียนรู้

มี 2 ตัวบ่งชี้ คือ

1. สถานศึกษามีหลักสูตร และเนื้อหาสาระของหลักสูตรที่เหมาะสม สอดคล้องกับเป้าหมาย การศึกษา ความต้องการของผู้เรียน และท้องถิ่น
2. สถานศึกษามีสื่อการเรียนการสอนที่เหมาะสม และเอื้อต่อการเรียนรู้

มาตรฐานด้านครู

มาตรฐานที่ 22 ครูมีความสามารถในการจัดการเรียนการสอนอย่างมีประสิทธิภาพ และเน้น ผู้เรียนเป็นสำคัญ

มี 10 ตัวบ่งชี้ คือ

ครูมีความมุ่งมั่นในการเป็นครู ทุ่มช่วยเหลือกล่อมเกลาคเด็ก เห็นเด็กเป็นเหมือนลูกเหมือน หลาน ชอบใฝ่รู้ใฝ่เรียนหาข้อมูลใหม่ๆ มาประดับสติปัญญา และมีอาหารสมองไปกระตุ้นให้เด็กชอบ คิดแก้ปัญหา ทำทหายสติปัญญาของเด็กอยู่เสมอ และมีทักษะในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้น ผู้เรียนเป็นสำคัญ ใน 8 กลุ่มสาระ ในทุกช่วงชั้น

1. ครูมีเป้าหมายของการจัดการศึกษา และเป้าหมายของหลักสูตร
2. ครูมีความสามารถในการคิดวิเคราะห์หลักสูตร และจัดทำแผนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็น สำคัญ
3. กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย
4. กลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์
5. กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์
6. กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม
7. กลุ่มสาระการเรียนรู้สุขศึกษาและพลศึกษา
8. กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ
9. กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี
10. กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาต่างประเทศ

มาตรฐานที่ 24 ครูมีวุฒิ/ความรู้ความสามารถตรงกับงานที่รับผิดชอบ และมีครูเพียงพอ

มี 6 ตัวบ่งชี้ คือ

1. ครูที่จบระดับปริญญาตรีขึ้นไป
2. ครูที่สอนตรงตามวิชาเอก/โท
3. ครูที่ได้รับการอบรมในวิชาที่สอนไม่ต่ำกว่า 20 ชั่วโมงต่อปี
4. ครูที่ได้สอนตรงกับความถนัด
5. สถานศึกษามีจำนวนครูตามเกณฑ์นักเรียนต่อครู
6. สถานศึกษามีจำนวนครูเพียงพอตามเกณฑ์

กระบวนการตรวจสอบและประเมินการดำเนินการจัดการศึกษา

กระบวนการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา

ตามแนวคิดของการประกันคุณภาพการศึกษา มี 3 ขั้นตอน คือ (พลทธีและ สุชาติ, 2545: 8-9)

1. การควบคุมคุณภาพ เป็นการกำหนดมาตรฐานคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาเพื่อพัฒนาสถานศึกษาให้เข้าสู่มาตรฐาน
2. การตรวจสอบคุณภาพ เป็นการตรวจสอบ และติดตามผลการดำเนินงานของสถานศึกษาให้เป็นไปตามมาตรฐานที่กำหนด
3. การประเมินคุณภาพ เป็นการประเมินคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาโดยสถานศึกษาและหน่วยงานต้นสังกัดในระดับเขตพื้นที่การศึกษาฯ และระดับกระทรวง

ตามแนวคิดของหลักการบริหารที่เป็นกระบวนการแบบครบวงจร (PDCA) ประกอบด้วย 4 ขั้นตอนคือ

1. การร่วมกันวางแผน (Planning)
2. การร่วมกันปฏิบัติตามแผน (Doing)
3. การร่วมกันตรวจสอบ (Checking)
4. การร่วมกันปรับปรุง (Acting)

หลักการสำคัญของการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา

1. จุดมุ่งหมายของการประกันคุณภาพภายใน คือ การที่สถานศึกษาร่วมกันพัฒนาปรับปรุงคุณภาพให้เป็นที่ไปตามมาตรฐานการศึกษา ไม่ใช่การจับผิดหรือทำให้บุคลากรเสียหน้า โดยเป้าหมายที่สำคัญอยู่ที่การพัฒนาคุณภาพให้เกิดขึ้นกับผู้เรียน
2. การที่จะดำเนินการให้บรรลุเป้าหมายตามข้อ 1 ต้องทำให้การประกันคุณภาพการศึกษา เป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการบริหารจัดการ และการทำงานของบุคลากรทุกคนในสถานศึกษา ไม่ใช่เป็นกระบวนการที่แยกส่วนมาจากการดำเนินงานตามปกติของสถานศึกษา โดยสถานศึกษาจะต้องวางแผนพัฒนา และแผนปฏิบัติการที่มีเป้าหมายชัดเจน ทำตามแผน ตรวจสอบประเมินผล และพัฒนาปรับปรุงอย่างต่อเนื่องเป็นระบบ มีความโปร่งใส และมีจิตสำนึกในการพัฒนาคุณภาพการทำงาน
3. การประกันคุณภาพเป็นหน้าที่ของบุคลากรทุกคนในสถานศึกษา ไม่ว่าจะเป็นผู้บริหาร ครู-อาจารย์ และบุคลากรอื่นๆ ในสถานศึกษา โดยในการดำเนินงานจะต้องให้ผู้ที่เกี่ยวข้อง เช่น ผู้เรียน ชุมชน เขตพื้นที่ หรือหน่วยงานที่กำกับดูแลเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดเป้าหมาย วางแผน และติดตามประเมินผล พัฒนาปรับปรุง ช่วยกันคิดช่วยกันทำ ช่วยกันผลักดันให้สถานศึกษามีคุณภาพ เพื่อให้ผู้เรียนได้รับการศึกษาที่ดีมีคุณภาพ เป็นไปตามความต้องการของผู้ปกครอง สังคม และประชาชาติ

ขั้นตอนการดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา

ระบบการประกันคุณภาพภายในเป็นเรื่องเดียวกันกับกระบวนการบริหารงานอย่างมีคุณภาพ หรือครบวงจร PDCA ที่ผู้บริหารทราบกันดีอยู่แล้ว การประกันคุณภาพจึงไม่ใช่เรื่องใหม่ และจะต้องไม่แปลกแยกจากการทำงานตามปกติของสถานศึกษา แต่จะเป็นระบบที่ผสมผสานอยู่ในกระบวนการบริหารและการจัดการศึกษาของสถานศึกษาที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวันนั่นเอง

ในการพัฒนาระบบการประกันคุณภาพภายในให้เป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการบริหารและการทำงานนั้น จะต้องคำนึงถึงเงื่อนไขสำคัญที่จะทำให้ประสบความสำเร็จในการดำเนินงาน ซึ่งเป็นผลที่ได้จากการวิจัยในสถานศึกษานำร่อง ได้แก่ ผู้บริหารจะต้องมีความตระหนัก เข้ามามีส่วนส่งเสริม สนับสนุน และร่วมคิดร่วมทำ รวมทั้งจะต้องมีการทำงานเป็นทีม โดยบุคลากรทุกคนในสถานศึกษาต้องได้รับการเตรียมความพร้อมให้มองเห็นคุณค่า และมีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการประกันคุณภาพภายใน และดำเนินการอย่างต่อเนื่องร่วมกับทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษา โดยมีการติดตามและกำกับดูแลการดำเนินการประกันคุณภาพภายในอย่างเป็นระบบ สำนักงานคณะกรรมการ

การการศึกษาแห่งชาติ (2543: 12)

ขั้นตอนการดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา มีรายละเอียด ดังนี้

1. ขั้นตอนการเตรียมการ ซึ่งการเตรียมการมีความสำคัญ คือ

1.1 การเตรียมความพร้อมของบุคลากร โดยต้องสร้างความตระหนักถึงคุณค่าของการประกันคุณภาพภายในและการทำงานเป็นทีม ซึ่งจะชี้แจงทำความเข้าใจโดยใช้บุคลากรภายในสถานศึกษาหรือวิทยากรมืออาชีพจากภายนอก โดยบุคลากรทุกคนในสถานศึกษาได้มีโอกาสเข้าร่วมประชุมรับทราบพร้อมกัน และต้องพัฒนาความรู้ ทักษะเกี่ยวกับการประกันคุณภาพภายในให้บุคลากรทุกคนเกิดความมั่นใจในการดำเนินงานประกันคุณภาพด้วยการจัดประชุมเชิงปฏิบัติการ โดยเน้นเนื้อหาเกี่ยวกับการจัดทำแผนพัฒนาสถานศึกษาและแผนปฏิบัติการในแต่ละปี ต่อมาเน้นเนื้อหาการกำหนดกรอบและแผนการประเมิน การสร้างเครื่องมือประเมินและการรวบรวมข้อมูล ในช่วงท้ายเน้นเรื่องเกี่ยวกับการวิเคราะห์ข้อมูล การนำเสนอผลการประเมินและการเขียนรายงานผลการประเมินตนเอง (Self Study Report)

1.2 การแต่งตั้งคณะกรรมการผู้รับผิดชอบในการประสานงาน กำกับดูแล ช่วยเหลือ สนับสนุนให้ทุกฝ่ายทำงานร่วมกันและเชื่อมโยงเป็นทีม โดยการตั้งคณะกรรมการ ควรพิจารณาตามแผนภูมิโครงสร้างการบริหารซึ่งฝ่ายที่รับผิดชอบงานใดควรเป็นกรรมการรับผิดชอบการพัฒนาและประเมินคุณภาพงานนั้น

2. ขั้นตอนดำเนินงานประกันคุณภาพภายใน ประกอบด้วยขั้นตอนหลัก 4 ขั้นตอน

2.1 การวางแผน จะต้องมีการกำหนดเป้าหมาย แนวทางการดำเนินงาน ผู้รับผิดชอบ ระยะเวลาและทรัพยากรที่ต้องใช้ สำหรับแผนต่างๆ ที่ควรจัดทำคือ แผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา แผนปฏิบัติการประจำปี แผนการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรซึ่งสอดคล้องกับเป้าหมายของสถานศึกษา แผนการประเมินคุณภาพและแผนงบประมาณ เป็นต้น

2.2 การปฏิบัติตามแผน ซึ่งในขณะดำเนินการต้องมีการเรียนรู้เพิ่มเติมตลอดเวลาและผู้บริหารควรให้การส่งเสริมและสนับสนุนให้บุคลากรทุกคนทำงานอย่างมีความสุข จัดสิ่งอำนวยความสะดวก สนับสนุนทรัพยากรเพื่อการปฏิบัติ กำกับ ติดตามการทำงานทั้งระดับบุคคล ราชกลุ่ม ราชหมวด และให้การนิเทศ

2.3 การตรวจสอบประเมินผล ซึ่งเป็นกลไกสำคัญที่จะกระตุ้นให้เกิดการพัฒนาเพราะจะทำให้ได้ข้อมูลย้อนกลับที่แสดงว่าการดำเนินงานที่ผ่านมามีบรรลุเป้าหมายเพียงใด โดยการประเมินต้องจัดวางกรอบการประเมินจัดหาหรือจัดทำเครื่องมือ จัดเก็บรวบรวมข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูล แปลความข้อมูล และการตรวจสอบ ปรับปรุงคุณภาพการประเมิน

2.4 การนำผลการประเมินมาปรับปรุงงาน เมื่อแต่ละฝ่ายประเมินผลเสร็จแล้วจะส่งผลให้คณะกรรมการรับผิดชอบนำไปวิเคราะห์ สังเคราะห์ และแปลผลแล้วนำเสนอผลต่อผู้เกี่ยวข้องเพื่อนำไปปรับปรุงการปฏิบัติงานของผู้บริหารและบุคลากร นำไปวางแผนในระยะต่อไป และจัดทำเป็นข้อมูลสารสนเทศหรือการเขียนรายงานประเมินตนเอง

3. ขั้นการจัดทำรายงานประเมินตนเองหรือรายงานประจำปี เมื่อสถานศึกษาดำเนินการประเมินผลภายในเสร็จแล้วจะจัดทำรายงาน โดยเริ่มจากรวบรวมผลการดำเนินงานและผลการประเมินมาวิเคราะห์จำแนกตามมาตรฐานการศึกษาและเขียนรายงาน (พฤษี และ สุชาติ, 2545: 12-13)

กระบวนการประเมินคุณภาพการศึกษาภายนอก

สถานศึกษาขั้นพื้นฐานทุกแห่ง จะต้องได้รับการประเมินคุณภาพภายนอกอย่างน้อยหนึ่งครั้งในทุก 5 ปี จากสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา เพื่อให้มีการตรวจสอบคุณภาพของสถานศึกษา (มาตรา 49) สำหรับการประเมินผลภายนอกครั้งแรกในบทยุทธศาสตร์ 72 แห่งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 กำหนดให้กระทรวงจัดให้มีการประเมินผลภายนอกครั้งแรกของสถานศึกษาทุกแห่งภายใน 6 ปี นับแต่วันที่พระราชบัญญัตินี้บังคับใช้ (20 สิงหาคม 2542) ดังนั้นสถานศึกษาควรศึกษาขั้นตอนการประเมินคุณภาพ เพื่อเป็นการเตรียมความพร้อม

กระบวนการประเมินคุณภาพภายนอก เป็นกระบวนการที่คณะผู้ประเมินภายนอก จะรวบรวมและศึกษาข้อมูลจากรายงานการประเมินตนเองของสถานศึกษา ซึ่งเสนอต่อสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์กรมหาชน) แล้วเข้าไปตรวจสอบและประเมินคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา รวมทั้งให้ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะจากการประเมิน เพื่อให้สถานศึกษาใช้เป็นแนวทางในการปรับปรุงและพัฒนาคุณภาพของสถานศึกษาอย่างต่อเนื่อง และจัดทำรายงานผลการประเมินเผยแพร่ต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและสาธารณชน การประเมินคุณภาพภายนอกจึงประกอบด้วยขั้นตอนใหญ่ๆ 3 ขั้นตอน คือ

1. ก่อนการตรวจเยี่ยมสถานศึกษา
2. ระหว่างการตรวจเยี่ยมสถานศึกษา
3. หลังการตรวจเยี่ยมสถานศึกษา

ในแต่ละขั้นตอนมีรายละเอียดในการดำเนินงาน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ก่อนการตรวจเยี่ยมสถานศึกษา

เมื่อคณะผู้ประเมินภายนอกได้รับมอบหมายให้เป็นผู้ประเมินสถานศึกษาแต่ละแห่ง จะทำการศึกษารายงานการประเมินตนเองของสถานศึกษา ซึ่งสถานศึกษาจัดส่งมาให้ สมศ. ล่วงหน้า แล้วนับวันที่จะไปตรวจเยี่ยมและแจ้งกำหนดการตรวจเยี่ยมต่อสถานศึกษา พร้อมทั้งขอเอกสารข้อมูลที่เกี่ยวข้องเพิ่มเติมในกรณีรายงานการประเมินตนเองไม่ชัดเจนหรือไม่สมบูรณ์ แล้วส่งคืนเมื่อศึกษาเสร็จแล้ว

คณะผู้ประเมินภายนอกทำการศึกษาและวิเคราะห์รายงานการประเมินตนเองของสถานศึกษา และเอกสารข้อมูลอื่นๆ ประกอบ แล้วกำหนดประเด็นและรายการข้อมูลที่จะต้องตรวจสอบ โดยใช้มาตรฐานเพื่อการประเมินภายนอกของ สมศ. เป็นกรอบ เพื่อกำหนดว่าระหว่างการตรวจเยี่ยมจะต้องรวบรวมข้อมูลอะไรบ้าง จากแหล่งใด ด้วยวิธีอะไร เพื่อให้มีหลักฐานครบถ้วนเพียงพอในการสรุปผลการประเมินอย่างถูกต้องชัดเจน

นอกจากนี้ คณะผู้ประเมินภายนอกต้องเตรียมแบบบันทึกข้อมูลรายงานการประเมินตนเองของสถานศึกษานั้น และเอกสารข้อมูลเบื้องต้นต่างๆ ตลอดจนวัสดุอุปกรณ์ที่จะต้องนำไปใช้ในระหว่างการตรวจเยี่ยม

หลังจากนั้น จึงร่วมกันวางแผนการตรวจเยี่ยมและแผนการประเมิน กำหนดตารางการปฏิบัติงาน และมอบหมายภาระงานให้ผู้ประเมินภายนอกแต่ละคนให้ชัดเจน แล้วแจ้งกำหนดการตรวจเยี่ยมต่อสถานศึกษาอย่างน้อย 2 สัปดาห์ล่วงหน้า โดยขอให้สถานศึกษาช่วยเตรียมสถานที่ในสถานศึกษาที่คณะผู้ประเมินภายนอกจะสามารถทำงาน และมีโอกาสประชุมปรึกษาหารือกันอย่างเป็นอิสระ และไม่รบกวนผู้อื่นในระหว่างการตรวจเยี่ยม รวมทั้งจัดเตรียมเอกสารต่างๆ ทั้งในส่วนที่แจ้งไว้ล่วงหน้า และส่วนที่อาจขอเพิ่มเติม ตลอดจนนัดหมายผู้ที่เกี่ยวข้องเช่น ผู้บริหาร ครู บุคลากรในสถานศึกษา คณะกรรมการสถานศึกษา คณะกรรมการนักเรียน นักเรียน ผู้ปกครอง ผู้แทนชุมชน เพื่อให้คณะผู้ประเมินภายนอกได้พบปะหรือสัมภาษณ์ตามกำหนดการในตารางการปฏิบัติงานของคณะผู้ประเมินภายนอก

ขั้นตอนที่ 2 ระหว่างการตรวจเยี่ยมสถานศึกษา

ระหว่างการตรวจเยี่ยม ซึ่งมีกำหนดเวลาประมาณ 3 วัน คณะผู้ประเมินภายนอกจะทำการประเมินคุณภาพสถานศึกษา ทั้งด้านการบริหารจัดการ การจัดการเรียนการสอน และอื่นๆ ตามมาตรฐานการศึกษาเพื่อการประเมินคุณภาพภายนอก ทั้งนี้ การตรวจเยี่ยมมิใช่การสร้างแรงกดดันให้กับสถานศึกษา คณะผู้ประเมินจะเข้าไปยังสถานศึกษาในลักษณะผู้ร่วมงานกับสถานศึกษา ในการค้นหาสภาพความเป็นจริงของการพัฒนา รวมทั้งให้คำแนะนำ มากกว่าที่จะเข้าไปในลักษณะผู้ตัดสินชี้ขาด สิ่งที่คณะผู้ประเมินตรวจสอบไม่ใช่สิ่งที่เป็นความลับของสถานศึกษา เนื่องจากจะใช้รายงานการประเมินตนเองที่สถานศึกษาส่งให้ สมศ. เป็นเอกสารหลักในการตรวจเยี่ยมตลอดเวลา

การตรวจเยี่ยมสถานศึกษา จึงเป็นการตรวจสอบเพื่อยืนยันผลการประเมินตนเองในมาตรฐานต่างๆ ตามที่สถานศึกษาระบุว่ามีเหตุผลรองรับและมีหลักฐานสนับสนุนเพียงพอหรือไม่ บุคลากรทุกฝ่ายมีส่วนร่วมเพียงใด หลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน ตลอดจนการบริหารจัดการและการจัดสรรทรัพยากร นำไปสู่เป้าหมายที่สถานศึกษาต้องการมากน้อยเพียงใด

ในระหว่างที่คณะผู้ประเมินอยู่ที่สถานศึกษา สถานศึกษาจะจัดเตรียมห้องให้ 1 ห้อง เป็นห้องทำงานของคณะผู้ประเมิน รวมทั้งจัดเตรียมเอกสารต่างๆ ทั้งในส่วนที่ได้แจ้งไว้ล่วงหน้าและส่วนที่ขอเพิ่มเติม ตลอดจนจะต้องให้โอกาสแก่คณะผู้ประเมินในการพบปะหรือสัมภาษณ์บุคลากรและผู้ที่เกี่ยวข้อง

ในวันแรกของการตรวจเยี่ยม เมื่อคณะผู้ประเมินเดินทางไปถึงสถานศึกษา จะจัดให้มีการประชุมกับบุคลากรที่เกี่ยวข้องของสถานศึกษาเพื่อแจ้งวัตถุประสงค์ในการตรวจเยี่ยม และสร้างความคุ้นเคยระหว่างคณะผู้ประเมินกับครูในสถานศึกษา รวมทั้งแจ้งให้ทราบเกี่ยวกับแผนและตารางการปฏิบัติงานของคณะผู้ประเมินภายนอก และการปฏิบัติตนของสถานศึกษาระหว่างการตรวจเยี่ยม ในการประชุมคณะผู้ประเมินจะเป็นผู้เสนอประเด็นการประชุม และการพูดคุยในลักษณะที่ไม่เป็นทางการ (Informal) และมีการตอบโต้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นในลักษณะกลุ่มสนทนาด้วยกัน เป็นการประชุมพูดคุยอย่างเปิดเผย

ต่อจากนั้น จึงดำเนินการตรวจเยี่ยมและรวบรวมข้อมูลหลักฐานตามมาตรฐานการศึกษา เพื่อการประเมินคุณภาพภายนอกจากแหล่งต่างๆ โดยใช้วิธีการที่หลากหลาย ทั้งการสังเกตการเรียนการสอน การสัมภาษณ์พูดคุยกับผู้ที่เกี่ยวข้อง เช่น ผู้บริหาร ครู นักเรียน ผู้ปกครอง บุคลากรอื่นๆ ผู้แทนชุมชน

ศิษย์เก่า กรรมการสถานศึกษา และอื่นๆ รวมทั้งตรวจสอบกิจกรรม หลักฐาน ข้อมูลทุกด้าน ศึกษา ผลงานของนักเรียนและเอกสารอื่นๆ ทั้งนี้ ผู้ประเมินจะต้องปรึกษาหารือเพื่อตรวจสอบข้อมูลซึ่งกันและกันตลอดเวลา ในการรวบรวมข้อมูล คณะผู้ประเมินจะบันทึกข้อเท็จจริงต่างๆ และข้อพิจารณา ซึ่งเป็นความคิดเห็นที่ประมวลมาจากหลักฐานต่างๆ ที่ปรากฏ

ในการปฏิบัติงานของผู้ประเมินระหว่างการตรวจเยี่ยมสถานศึกษา ผู้ประเมินจะมีความเป็นกันเองกับบุคลากรของสถานศึกษา ไม่แสดงอำนาจหรืออิทธิพลใดๆ บุคลากรในสถานศึกษาทุกคน ต่างทำงานไปตามหน้าที่ ไม่ต้องจัดอะไรเป็นพิเศษนอกเหนือจากการปฏิบัติตามหน้าที่ปกติ

ในแต่ละวัน คณะผู้ประเมินภายนอกจะต้องประชุมร่วมกันเพื่อวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลจากหลักฐานที่เก็บมา และตรวจสอบข้อมูลว่าตรงกันหรือไม่ แล้วสรุปข้อค้นพบ

เมื่อได้ข้อมูลครบถ้วนแล้ว คณะผู้ประเมินจะนำข้อค้นพบหรือข้อมูลที่ได้ทั้งหมด มาอภิปรายร่วมกัน เพื่อวิเคราะห์สรุปผลตามมาตรฐานและให้ข้อเสนอแนะ แล้วนำเสนอผลจากการรวบรวมและวิเคราะห์หลักฐานข้อมูลแก่บุคลากรของสถานศึกษาด้วยวาจาก่อนที่จะเดินไปเขียนรายงาน เพื่อรับฟังความคิดเห็นและตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลต่างๆ และให้โอกาสสถานศึกษาชี้แจงในกรณีข้อค้นพบที่สถานศึกษาเห็นว่ายังไม่ถูกต้อง โดยให้นำข้อมูลหลักฐานมาอ้างอิงลงข้อสรุปซึ่งอาจคลาดเคลื่อนเนื่องจากผู้ประเมินได้ข้อมูลไม่ชัดเจน ทั้งนี้ผู้ประเมินจะต้องรายงานข้อมูลตามความเป็นจริง จากหลักฐานที่เก็บรวบรวมมาได้ และข้อค้นพบที่รายงานต้องเป็นผลจากการประชุมของคณะผู้ประเมิน ไม่ใช่ความคิดเห็นหรือข้อสรุปของผู้ประเมินคนใดคนหนึ่ง การแนะนำใดๆ ต่อสถานศึกษา ต้องได้รับความเห็นชอบจากคณะผู้ประเมินทั้งหมด

กล่าวโดยสรุป การไปตรวจเยี่ยมของคณะผู้ประเมินภายนอกเป็นการไปทำหน้าที่ดังต่อไปนี้

1. สร้างความเข้าใจในการตรวจเยี่ยมสถานศึกษาให้กับบุคคลที่เกี่ยวข้องทุกกลุ่มในสถานศึกษา ได้แก่ คณะผู้บริหาร คณะกรรมการสถานศึกษา ผู้ปกครอง สมาคมผู้ปกครองและครู ครู นักเรียน เจ้าหน้าที่สถานักเรียน พนักงาน บุคลากรสนับสนุนของสถานศึกษา
2. ตรวจสอบหลักฐานเพื่อยืนยันสภาพความเป็นจริง ในการพัฒนาตามที่สถานศึกษาได้รายงาน ในรายงานการประเมินตนเอง รวมทั้งหลักฐานที่สะท้อนสภาพความเป็นจริง ที่ไม่ได้อยู่ในรายงานการประเมินตนเอง

3. ตรวจสอบกระบวนการและวิธีการที่สถานศึกษาใช้ ในการ ได้มาซึ่งข้อมูลหลักฐานว่า ได้ใช้วิธีการที่หลากหลาย เหมาะสม น่าเชื่อถือ ครอบคลุมเพียงใด

4. ตรวจสอบผลการพัฒนาที่เทียบเคียงกับแผนของสถานศึกษาและมาตรฐานการศึกษาที่ สมศ. กำหนด เพื่อการพัฒนาและตรวจสอบจุดที่สถานศึกษาจะต้องพัฒนาต่อไป เพื่อความสอดคล้องของแผนกับผลการประเมิน

5. ประมวลและสรุปผลการตรวจเยี่ยม และให้ข้อเสนอแนะแก่สถานศึกษา เพื่อนำไปพัฒนาการจัดการศึกษาให้มีคุณภาพมากขึ้น

ขั้นตอนที่ 3 หลังการตรวจเยี่ยมสถานศึกษา

เมื่อเสร็จภารกิจในการ ไปตรวจเยี่ยมสถานศึกษาแล้ว คณะผู้ประเมินภายนอกจะต้องร่วมกัน จัดทำร่างรายงานผลการประเมินสถานศึกษา โดยนำข้อมูลทั้งหมดมาเขียนให้ตรงตามหลักฐานข้อมูลต่างๆที่รวบรวมได้ และตรงตามที่รายงานให้สถานศึกษาทราบด้วยวาจา ไม่ใช่จากความรู้สึกรู้สึกหรือความคิดเห็นส่วนตัวของผู้ประเมิน แล้วจัดส่งให้สถานศึกษาตรวจสอบและโต้แย้งภายใน 15 วัน นับจากวันที่ได้รับร่างรายงานฯ ผู้ประเมินพิจารณาแล้ว อาจมีการปรับปรุงแก้ไขหรือยืนยันตามรายงานแล้วแต่กรณี เมื่อเสร็จสิ้นขั้นตอนนี้แล้วจึงนำเสนอต่อสำนักงาน เพื่อให้ผู้ทรงคุณวุฒิที่ได้รับการแต่งตั้งจากสำนักงาน พิจารณาความถูกต้อง ชัดเจน ครอบคลุมสาระที่กำหนดในแต่ละมาตรฐานครบถ้วน และมีความเชื่อถือได้ หากรายงานยังขาดคุณภาพให้ผู้ประเมินทำการปรับปรุงแก้ไขตามคำพิจารณาของผู้ทรงคุณวุฒิ และจัดส่งให้สถานศึกษาพิจารณาตรวจสอบและโต้แย้งอีกครั้งหนึ่ง ตามระยะเวลาที่กำหนด เมื่อทั้งหมดเรียบร้อยแล้ว สำนักงานจึงให้การรับรองและเผยแพร่ต่อไป

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

เพื่อให้การดำเนินการวิจัยเรื่องสภาพและปัญหาการดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาศุพรรณบุรี เขต 2 มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น จึงขอศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังนี้

ฉัตรชัย (2544) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง การเตรียมโรงเรียนเพื่อการประกันคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา ในเขตการศึกษา 6 วัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) เพื่อศึกษาการดำเนินงานการเตรียมโรงเรียนเพื่อการประกันคุณภาพการศึกษา ตามแนวทางการปฏิรูป

การศึกษาของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 6 2) เพื่อเปรียบเทียบการดำเนินงานเตรียมการของโรงเรียน เพื่อเข้าสู่ระบบการประกันคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนมัธยมศึกษา กรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 6 จำแนกตามขนาดโรงเรียน

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือผู้บริหาร โรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 6 จำนวน 137 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เป็นแบบสอบถามชนิดสำรวจรายการ และมาตราส่วนประมาณค่า โดยได้รับแบบสอบถามคืนจำนวน 121 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 88.32 การวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS/PC+ เพื่อหาค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าสัมประสิทธิ์การกระจาย แล้วนำมาจัดอันดับและบอกระดับการดำเนินงาน

ผลการวิจัย พบว่า ระดับการดำเนินงานการเตรียมโรงเรียนเพื่อการประกันคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา ในเขตการศึกษา 6 ทั้ง 6 ด้านคือ 1) การศึกษาและการเตรียมการ 2) การวางแผนการประกันคุณภาพการศึกษา 3) การดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษา 4) การตรวจสอบ และทบทวนคุณภาพการศึกษาของโรงเรียน 5) การพัฒนาและปรับปรุง 6) การเตรียมรับการประเมินจากหน่วยงานที่รัฐกำหนด ส่วนใหญ่มีการดำเนินงานอยู่ในระดับมาก เมื่อเปรียบเทียบการดำเนินงาน จำแนกตามขนาดของโรงเรียนพบว่าโรงเรียนขนาดเล็กมีการดำเนินงานอยู่ในระดับปานกลาง โรงเรียนขนาดกลาง และโรงเรียนขนาดใหญ่มีการดำเนินการระดับมาก

วิจัย (2544) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง การดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษาตามมาตรฐานโรงเรียน พ.ศ. 2541 ของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดนนทบุรี วัตถุประสงค์เพื่อศึกษา สภาพและปัญหาการดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดนนทบุรีตามมาตรฐานโรงเรียน พ.ศ. 2541 ของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาในสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดนนทบุรี จำนวน 145 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถาม แบบตรวจสอบรายการ (checklist) วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าสถิติร้อยละ

ผลการวิจัย พบว่า 1) สภาพการดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษาตามมาตรฐานโรงเรียน ทั้ง 3 ด้าน ซึ่งมีการปฏิบัติสูงสุด คือ (ก) ด้านมาตรฐานคุณภาพนักเรียน ให้นักเรียนฝึกพูดในสถานการณ์ต่างๆ ฝึกคิดเลขเร็วทุกวัน จัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่าน จัดกิจกรรมอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม มีคณะกรรมการ

และสถานักเรียน บริการอาหารกลางวันและอาหารเสริม (ข) ด้านมาตรฐานการเรียนการสอน ครูวิเคราะห์หลักสูตรก่อนทำแผนการเรียนรู้ ครูใช้สื่อที่ทันสมัยและหลากหลาย มีการประเมินผลที่สอดคล้องกับจุดประสงค์ของหลักสูตร มีการสอนซ่อมเสริมอย่างสม่ำเสมอ (ค) ด้านมาตรฐานการบริหาร โรงเรียน มีการจัดทำธรรมนูญโรงเรียน มีวิธีการพัฒนาบุคลากรและให้บุคลากรพัฒนาตนเองหลายวิธี ใช้กิจกรรมสร้างความสัมพันธ์ในการประสานความร่วมมือกับฝ่ายต่างๆ เพื่อพัฒนาโรงเรียน การประเมินผลการปฏิบัติงานของบุคลากรใช้หลายๆวิธี 2) ปัญหาในการดำเนินการทั้ง 3 ด้าน พบว่า นักเรียนขาดประสบการณ์การใช้สื่อ เทคโนโลยีที่ทันสมัย ครูบางส่วนยังสอนโดยไม่ใช้แผน ขาดบุคลากรที่ตรงตามความต้องการและขาดงบประมาณในการดำเนินการ

สุคนธ์ (2544) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง สภาพและปัญหาการดำเนินงานการประกันคุณภาพ การศึกษาตามมาตรฐานโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร วัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพ และปัญหาการดำเนินงานการประกันคุณภาพการศึกษาตามมาตรฐานโรงเรียนประถมศึกษา สังกัด กรุงเทพมหานคร กลุ่มตัวอย่างคือ ผู้บริหาร โรงเรียนและครูหัวหน้ากลุ่มประสบการณ์ จำนวน 288 คน เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามและแบบตรวจสอบรายการที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเอง วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าร้อยละ

ผลการวิจัย พบว่า ด้านสภาพการดำเนินการ พบว่า 1) การกำหนดมาตรฐานการศึกษาของโรงเรียน ใช้วิธีการประชุมครูก่อนลงมือปฏิบัติงานมากที่สุด รองลงมา คือ มีการวัดผลการเรียนตามสภาพจริง และที่ปรากฏน้อยที่สุด คือ บุคลากรมิได้ทำงานเท่าที่โรงเรียนกำหนดให้เท่านั้น 2) การจัดทำธรรมนูญโรงเรียน โรงเรียนมีข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับประวัติของโรงเรียนมากที่สุด รองลงมา คือ การให้ความร่วมมือของผู้ปกครอง ชุมชน และองค์กรท้องถิ่นให้การสนับสนุนในด้านหลักสูตรการเรียนการสอนน้อยที่สุด 3) การจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา โรงเรียนวางแผนด้านอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อมมากที่สุด รองลงมา คือ ผู้บริหารมีส่วนเกี่ยวข้องในการวางแผนและปรากฏน้อยที่สุด คือ การมีส่วนร่วมในการวางแผนของผู้ปกครอง และชุมชน

ด้านปัญหาการดำเนินการ พบว่า 1) ปัญหาการกำหนดมาตรฐานการศึกษาของโรงเรียน คือ ปัญหาเรื่องบุคลากรขาดการพัฒนาตนเองอย่างสม่ำเสมอมากที่สุด 2) ปัญหาการจัดทำธรรมนูญโรงเรียน คือ โรงเรียนขาดข้อมูลสภาพเศรษฐกิจและสังคมในท้องถิ่นเพื่อพัฒนาการเรียนรู้นักเรียนมากที่สุด และ 3) ปัญหาการจัดทำแผนพัฒนาการศึกษา ได้แก่ การวางแผนการบริหารการศึกษาในโรงเรียนด้านวิชาการที่มีปัญหามากที่สุด

ชวนะ (2546) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง การประกันคุณภาพการศึกษาตามเกณฑ์มาตรฐาน การศึกษา ของโรงเรียนประถมศึกษาจังหวัดระนอง วัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพและปัญหาการ ดำเนินงานการประกันคุณภาพการศึกษาตามเกณฑ์มาตรฐานของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงาน การประถมศึกษาจังหวัดระนอง ประชากรที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ ผู้บริหาร โรงเรียน และครูวิชาการ โรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดระนอง จำนวน 174 คน เครื่องมือที่ใช้ใน การวิจัยเป็นแบบสอบถาม แบบตรวจสอบรายการ (checklist) และแบบสอบถาม แบบมาตราส่วน ประเมินค่า (rating scale) วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าสถิติร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่า ระดับ

ผลจากการวิจัย พบว่า 1) สภาพการดำเนินงานทั้ง 8 ด้าน ซึ่งมีผลปฏิบัติสูงสุดคือ (1) ด้านการ จัดระบบบริหารและสารสนเทศ การแต่งตั้งบุคลากรมีความรู้ ความสามารถเหมาะสมกับการดำเนินงาน (2) ด้านการพัฒนามาตรฐานการศึกษา การจัดทำมาตรฐานระดับสถานศึกษามีความสอดคล้อง ครอบคลุมสาระการเรียนรู้ และกระบวนการเรียนรู้ (3) ด้านการจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา กำหนดวิสัยทัศน์ ภารกิจ เป้าหมายที่ชัดเจน (4) ด้านการดำเนินงานตามแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา ส่งเสริมให้บุคลากรใช้ความรู้ความสามารถในการดำเนินงานตามแผนที่กำหนดไว้ (5) ด้านการตรวจ สอบและทบทวนคุณภาพการศึกษา การแต่งตั้งบุคคลรับผิดชอบในการตรวจสอบมีความเหมาะสม (6) ด้านการประเมินคุณภาพการศึกษาประจำปี ดำเนินงานประเมินผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียน ครอบคลุม ทุกกลุ่มประสบการณ์ หรือทุกสาระการเรียนรู้ (7) ด้านการรายงานคุณภาพการศึกษาประจำปี การ รายงานต่อหน่วยงานต้นสังกัด สาธารณชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง (8) ด้านการผลงระบบการประกัน คุณภาพ มีการประชุมเพื่อพัฒนาระบบการประกันคุณภาพอยู่เสมอ 2) ปัญหาในการดำเนินงานทั้ง 8 ด้านพบว่า (1) ขาดการจัดระบบการกำกับ นิเทศติดตาม และประเมินผล ขาดการประชาสัมพันธ์ การใช้ระบบสารสนเทศ (2) ขาดกระบวนการกำหนดมาตรฐานการศึกษา (3) ขาดงบประมาณ และ ทรัพยากรที่เอื้อต่อการปฏิบัติงาน (4) การดำเนิน โครงการ และกิจกรรมไม่ทันตามกำหนดเวลา (5) การ ใช้วิธีการที่มีความจำกัดในการตรวจสอบและทบทวนคุณภาพการศึกษา (6) การไม่จัดให้บุคลากรภายนอกเข้ามามีส่วนร่วมในการประเมิน (7) ขาดการใช้สื่อนำเสนอรายงานคุณภาพประจำปี (8) ทุกฝ่ายที่ เกี่ยวข้องไม่ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการผลงระบบประกันคุณภาพการศึกษา

รวีวรรณ (2547) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง สภาพและปัญหาการดำเนินการประกันคุณภาพ การศึกษาภายในของโรงเรียนเอกชนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน จังหวัดนครศรีธรรมราช วัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาสภาพและปัญหาการดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษาภายในของโรงเรียนเอกชนระดับ การศึกษาขั้นพื้นฐาน จังหวัดนครศรีธรรมราช ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ ผู้บริหาร โรงเรียน

และครูผู้รับผิดชอบงานประกันคุณภาพการศึกษา จำนวน 130 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น ได้รับแบบสอบถามคืนจำนวน 128 คน คิดเป็นร้อยละ 98.47 วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าร้อยละ

ผลการวิจัย พบว่า สภาพการดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนเอกชนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน จังหวัดนครศรีธรรมราช ตามแนวทางของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ 3 ขั้นตอน คือ 1) การเตรียมการประกันคุณภาพการศึกษา มีการเตรียมการในระดับปานกลางค่อนข้างมากทั้งในลักษณะการจำแนกตามตำแหน่ง ขนาดของโรงเรียนและประสบการณ์ 2) การดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษาในขั้นการวางแผน การดำเนินการตามแผน การตรวจสอบประเมินผลคุณภาพและการนำผลการประเมินมาปรับปรุงคุณภาพของสถานศึกษามีการดำเนินการในระดับปานกลางค่อนข้างมากทั้งสามลักษณะการจำแนกเช่นเดียวกัน 3) การรายงานคุณภาพการศึกษามีการปฏิบัติปานกลางค่อนข้างมาก ยกเว้นในประเด็นของการจัดทำรายงานการประเมินตนเองเพื่อขอรับการประเมินคุณภาพภายนอกที่ผู้บริหาร และครูผู้รับผิดชอบงานประกันคุณภาพเห็นแตกต่าง เมื่อจำแนกตามขนาดโรงเรียนและประสบการณ์ในการทำงานก็เห็นแตกต่างเช่นเดียวกัน ส่วนปัญหาการดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษาโดยรวมมีปัญหาในระดับปานกลางถึงระดับน้อยเมื่อพิจารณาในประเด็นย่อยก็พบลักษณะปัญหาในลักษณะเดียวกันทั้ง 3 ขั้นตอน แต่ก็มีโรงเรียนประมาณหนึ่งในสี่ที่ชี้ว่าไม่มีปัญหา

อารี (2547) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง การประกันคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนเอกชนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน เขตตรวจราชการที่ 4 วัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) เพื่อศึกษากระบวนการประกันคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนเอกชนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน เขตตรวจราชการที่ 4 2) เพื่อศึกษาความคิดเห็นของผู้บริหารที่มีต่อกระบวนการประกันคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนเอกชนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน เขตตรวจราชการที่ 4 ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ ครูใหญ่ หรืออาจารย์ใหญ่ โรงเรียนเอกชนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน เขตตรวจราชการที่ 4 จำนวน 116 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เป็นแบบสอบถามชนิดตรวจสอบรายการ และมาตราส่วนประมาณค่า โดยได้รับแบบสอบถามคืนจำนวน 102 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 87.93 การวิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัย พบว่า ระดับการปฏิบัติของผู้บริหารที่มีต่อกระบวนการประกันคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนเอกชนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานทั้ง 6 ด้าน ได้แก่ 1) การศึกษา และการเตรียมการ 2) การ

วางแผนการประกันคุณภาพการศึกษา 3) การนำแผนปฏิบัติการไปสู่การปฏิบัติ 4) การตรวจสอบ และ ทบทวนคุณภาพการศึกษาของ โรงเรียน 5) การปรับปรุง และพัฒนาคุณภาพการศึกษาของ โรงเรียน 6) การเตรียมรับการประเมินจากหน่วยงานที่รัฐกำหนด เรื่องที่มีความถี่แสดงถึงการปฏิบัติมากที่สุด ใน แต่ละด้านคือ 1) การกระตุ้นครูให้มีความรู้ ความเข้าใจ ตระหนักในความสำคัญของการประกันคุณภาพ การศึกษา 2) การกำหนดให้หัวหน้าฝ่าย หัวหน้าหมวด หัวหน้างาน ร่วมเตรียมงานปฏิบัติในงานที่ ตนเองรับผิดชอบ 3) การกำหนดปฏิทินปฏิบัติงานเพื่อกำกับ ติดตามงานการประกันคุณภาพการศึกษา และดำเนินการกำกับ ติดตามเป็นระยะๆ อย่างต่อเนื่อง 4) ทำความเข้าใจกับบุคลากร เพื่อให้ตระหนักถึง ความสำคัญของการแก้ปัญหาของโรงเรียนร่วมกัน 5) พัฒนาปรับปรุงมาตรฐานการปฏิบัติงาน โดย มีการประชุมของฝ่าย/ หมวด/ งาน เพื่อสรุปผลการปฏิบัติงานให้เป็นไปตามมาตรฐาน 6) เตรียมการ สร้างความตระหนัก และความเข้าใจให้แก่ครูเพื่อรับการประเมินโดยหน่วยงานภายนอกที่รัฐกำหนด ส่วนเรื่องที่มีความถี่ที่แสดงถึงการไม่ปฏิบัติมากที่สุดในแต่ละด้านคือ 1) การแต่งตั้งคณะกรรมการ คณะอนุกรรมการดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษา ซึ่งระบุบทบาทหน้าที่อย่างชัดเจน โดยคำนึงถึง การพัฒนาบุคลากร และระบบการปฏิบัติงาน 2) การจัดให้มีการประชุม ตรวจสอบ ทบทวนการปฏิบัติงาน ตามมาตรฐานเป็นระยะในทุกระดับ 3) คณะทำงาน/ คณะอนุกรรมการฝ่ายต่างๆ มีการรายงานผล การปฏิบัติงานการประกันคุณภาพการศึกษาอย่างต่อเนื่อง 4) การนำเสนอรายงานต่อคณะกรรมการ สถานศึกษาให้ความเห็นชอบ และจัดส่งรายงานประเมินตนเอง (SSR) ต่อหน่วยงานต้นสังกัด 5) การ วางแผนยกระดับมาตรฐานการศึกษาของ โรงเรียนภายหลังการประเมินภายใน 6) สร้างความเข้าใจ ให้แก่ผู้ปกครอง และชุมชน เพื่อให้ความร่วมมือกับโรงเรียนอย่างต่อเนื่องในการรักษามาตรฐาน คุณภาพการศึกษาของ โรงเรียน สำหรับเรื่องความคิดเห็นของผู้บริหารที่มีต่อกระบวนการประกัน คุณภาพการศึกษานั้น ในภาพรวมให้ความสำคัญอยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้าน

สุภาพรรณ (2548) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง ปัญหาการพัฒนาคุณภาพการศึกษาตามมาตรฐาน การศึกษาของ โรงเรียนมัธยมศึกษาของรัฐที่ได้รับการประเมินคุณภาพภายนอก จังหวัดนนทบุรี วัดดูประสงค์เพื่อศึกษาปัญหาการพัฒนาคุณภาพการศึกษาตามมาตรฐานการศึกษาของ โรงเรียน มัธยมศึกษาของรัฐที่ได้รับการประเมินคุณภาพภายนอก จังหวัดนนทบุรี ประชากรที่ใช้ในการวิจัย จัดเป็น 2 กลุ่มคือ กลุ่มผู้บริหาร ได้แก่ ผู้บริหาร และผู้ช่วยผู้บริหาร และกลุ่มครู ได้แก่ หัวหน้ากลุ่ม สาระการเรียนรู้/ กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน และผู้รับผิดชอบงานประกันคุณภาพการศึกษาใน โรงเรียน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น ได้รับแบบสอบถามคืน จำนวน 163 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 83.59 วิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัย พบว่า ปัญหาการพัฒนาคุณภาพการศึกษาตามมาตรฐานการศึกษาของโรงเรียนมัธยมศึกษาของรัฐที่ได้รับการประเมินคุณภาพภายนอก จังหวัดนนทบุรี เป็นดังนี้ 1) มาตรฐานด้านผู้บริหาร กลุ่มผู้บริหาร เห็นว่า ประสบปัญหาการพัฒนาระดับน้อย 4 มาตรฐาน และระดับน้อยที่สุด 1 มาตรฐาน ส่วนกลุ่มครู เห็นว่า ประสบปัญหาการพัฒนาระดับปานกลาง 2 มาตรฐาน และระดับน้อย 3 มาตรฐาน 2) มาตรฐานด้านครู กลุ่มผู้บริหาร เห็นว่า ประสบปัญหาการพัฒนาระดับน้อย 1 มาตรฐาน และระดับน้อยที่สุด 1 มาตรฐาน ส่วนกลุ่มครู เห็นว่า ประสบปัญหาการพัฒนาระดับน้อยทั้งสองมาตรฐาน 3) มาตรฐานด้านผู้เรียน กลุ่มผู้บริหาร เห็นว่า ประสบปัญหาการพัฒนาระดับน้อย 5 มาตรฐาน และระดับน้อยที่สุด 2 มาตรฐาน ส่วนกลุ่มครู เห็นว่า ประสบปัญหาการพัฒนาระดับปานกลาง 4 มาตรฐาน และระดับน้อย 3 มาตรฐาน

กล่าวโดยสรุป การประกันคุณภาพการศึกษาเป็นกระบวนการทางการศึกษาที่เป็นกลไกสำคัญในการทำหน้าที่ส่งเสริม ผลักดันกระบวนการทำงานของสถานศึกษาให้ดำเนินไปอย่างประสานและสอดคล้องกันอย่างเป็นระบบ สถานศึกษาส่วนใหญ่ได้รับการประเมินคุณภาพภายนอกแล้วต้องมีการปรับปรุงพัฒนาคุณภาพมาตรฐานของตนอย่างต่อเนื่องเพื่อสร้างความมั่นใจ และให้หลักประกันต่อผู้เรียน ผู้ปกครอง ชุมชน และสังคมว่า สถานศึกษาสามารถจัดการศึกษาให้มีคุณภาพได้ตามมาตรฐาน ผู้สำเร็จการศึกษาของสถานศึกษามีคุณภาพตามที่หลักสูตรกำหนด และสังคมต้องการตลอดไป